

POPOLOTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LIV

9 1932/33

Vsebina:

I. 1. Šilih Gustav: Kritična rãzdobja v otrokovem razvoju. (Konec sledi.) — 2. Zerjav Albert: Računstvo v službi življenja. — 3. Hafner Kristina: Kako ponavljam zgodovino. — 4. Hočevar Ciril: Telovadna ura. — 5. Tavželj Josip: Nova pota pevskega pouka. — 6. Černej Ludovik: Spomini in izkušnje. (Nadaljevanje sledi.)

II. 1. Zbirke učil. — 2. Razvoj muzikalnosti v dobi dozorevanja. — 3. K reformi vaške šole. — 4. Pomožni razred. — 5. Šolski obisk v kantonu Vaud. — 6. Stik šole z domom. — 7. Teden podeželske šole v Mainzu. — 8. Spolna vzgoja v šolah učiteljskega naraščaja. — 9. Vzoren okrajni šolski vrt. — 10. Iz londonskih zavetišč. — 10. Kako nositi šolske knjige. — 11. Ali spadajo vsi slepi otroci v posebne zavode? — 12. Nemški vpliv v pedagogiki pada. — 13. Problemi naglušnosti. — 14. Uporaba otrok za znanstveno delo. — 15. Špansko šolstvo. — 16. Število učencev nemških srednjih šol pada. — 17. Kaj stanejo naše univerze. — 18. Perzija proti tujemu vplivu v šolstvu. — 19. Tesnopis — obvezen predmet. — 20. Učitelj in univerza. — 21. Lepopis prihaja zopet na dan. — 22. Diapozitivi iz papirja. — 23. Proti uporabi risalnih desk. — 24. Delo mladoletnih v Zed. državah. — 25. Geografski slovar poljske države. — 26. Majhne enorazrednice v Ameriki.

III. 1. Dr. K. Ozvald: Osnovna psihologija. — 2. Zlatko Špoljar: Prvi razred osnovne šole. Teorija in praksa. — Drugi razred osnovne šole. Rukovod za šolsku praksu. — 3. Dr. Lavo Čermelj: Nikola Tesla in razvoj elektrotehnike. — 4. E. L. Gangl: Mladi sokolski rod. — 5. E. L. Gangl: V sokolskem krogu. — 6. E. L. Gangl: Sokolski spevi.

Listnica uredništva.

V 10., t. j. v zadnji številki letošnjega letnika bomo objavili še nekaj prispevkov, ki zaradi pomanjkanja prostora tokrat niso mogli priti na vrsto. Ponovno prosimo, naj nam naši sotrudniki(-ce) oprostite, če se njihovi prispevki ne objavljajo tako hitro, kakor bi to oni, pa tudi mi sami želeli. Radi obilice gradiva in skopo odmerjenega prostora je treba potrpeti, da pridejo članki, ki so nam došli kasneje, tudi na vrsto kasneje. Kajpada se nam je treba ozirati tudi na važnost in aktualnost posameznih člankov. Take članke — kolikor jih do sedaj še nismo mogli objaviti — bomo rezervirali za objavo v prihodnjem letniku.

„POPOTNIK“ izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrtletno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

Naročnino in reklamacije sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega udruženja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7/III.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kobal. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko udruženje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI LIST

Letnik LIV.

Štev. 9.

Maj 1933.

Šilih Gustav:

Kritična razdobja v otrokovem razvoju.

I.

Najdragocenejša pridobitev »ljubeznive znanosti«, namreč znanosti o otroku ali mladinoslovja je vsekakor spoznaja, da je otrok na svojih različnih razvojnih stopnjah svojevrstno bitje, ki ga moremo umevati in presojsati le po vidikih, zajetih iz njegove prirode in v njej zasidranega namena. Seveda moremo primerjati otroka v tej ali oni lastnosti z odraslim, vendar nikoli z istim merilom. Merilo mora biti vsakokrat drugačno. Ako bi namreč presojali odraslega z merilom otroka, bi mu delali krivico, toda enako, morda še hujšo krivico delamo otroku, kadar ga vrednotimo in sodimo z merilom odraslih ljudi. Pri tem ni krivica nič manjša, rajši večja, ako smatramo mlado človeško bitje z a odraslega v nekem bolj ali manj zmanjšanem merilu.

Danes se to naziranje ne da več vzdržati, in skrajni čas je, da prične poleg poklicnih vzgojiteljev tudi široka masa staršev, rednikov in varuhov zreti na problem otroka nekoliko drugače. Danes namreč vemo, da se otrok razvija po nekih stopnjah, katerih vsaka je nujna posledica prejšnje, obenem pa nujna predhodnica naslednje stopnje. Vsaka ima svoj točno določeni z misel, svojo določeno postavljeno nalogo, tako da bi se težko maščevalo, ako bi iz katerih koli razlogov ena ali druga potekla nepopolno ali pa bi celo popolnoma odpadla. Kakor so poedine stopnje ali — kakor jih tudi še imenujemo — razvojna razdobja med seboj različne, je med njimi vendar neka sličnost. Za nekatera taka razdobja je značilna velika razgibljivost ali celo razdražljivost v vsem otrokovem dejanju in nehanju, za druga pa obratno neka mirnost, skoroda pokojnost. Tako bi lahko postavili trditev, da se nahaja celotni razvoj tja do odraslosti v znamenju izmene stanja razdražljivosti s stanjem pokojnosti.

Mirnejša razdobja ali faze ne prizadevajo vzgojitelju mnogo brige: otrokovo čustveno doživljanje poteka mirno, otrokova duševnost teži navzven, proti predmetnemu ali stvarnemu svetu. Tako si otrok v takšnih dobah osvaja svoje predmetno okolje, seznanja se z obdajajočim ga vnanjim svetom, medtem ko se za svojo notranjost ne briga nič ali vsaj ne mnogo. Toliko bolj razburkane; zato kritične pa so faze ojačene duševne razdražljivosti. Otrok odn. mladi človek silno močno čustveno doživlja, torej se njegov pogled sam po sebi usmerja v lastno notranjost. S tem pa, da samega sebe močneje doživlja, prihaja kaj pogosto v konflikt z osebami svojega okolja, zlasti, ako le-te ne razumejo otrokovega spremenjenega stanja. Dobra stran — za otroka — teh vobče neprijetnih doživljanjev pa je spoznavanje in upoštevanje drugih ljudi, a s primerjanjem lastne osebe s tujimi boljše presojanje in umevanje samega sebe.

Iz navedenih dejstev jasno sledi, da so faze povečane razdražljivosti za vsakega vzgojitelja izredno važne. Mora jih torej poznati. Do končanega razvoja razlikujemo v glavnem pet takih faz: med 2. in 3. letom (prva kljubovalna doba); okrog 6. leta; med 8. in 9. letom; med 11. in 12. (druga

kljubovalna doba); med 16. in 18. letom. Jačina razdražljivosti v poedinih navedenih fazah ni pri vseh enaka, največja je pač v obeh, prizadetim staršem dobro znanih kljubovalnih dobah. Kakor sta z ene strani silno važni za oblikovanje otrokove osebnosti v socialni, npravstveni, verski in umetniško-estetski smeri, tako predstavljata z druge radi premnogih konfliktov mladega razdražljivega človeka z njegovim osebnim okoljem (s starši, z učitelji, mojstri etc.) nevarna leta, ki se izražajo v večjih ali manjših krizah. Zategadelj posveča moderno mladinoslovje in z njim vred vzgojeslovje obema nevarnima fazama čim več pažnje.

Pri tem ni toliko vzgojiteljeva naloga, da posega aktivno v potek razvoja, nego da ga ne ovira, temveč da nudi zlasti v kritičnih dobah zadostno pomoč. V mirnih fazah je itak nepotrebna, a razvijajoči se človek ne rabi pomoči odn. si pomaga sam. V emocionalnih fazah pa ni potrebnega duševnega ravnovesja, otrok sili v skrajnosti, tako da zlasti nevede vzgojitelje razsrja ali spravlja v obup. Običajna posledica so nepravilni vzgojni ukrepi, ki se lahko takoj ali pa pozneje usodno maščujejo. Zlasti pri mnogo obetajočih mladih talentih, posebno takšnih, ki so tudi v mirnejših razdobjih razgibljuješe čudi, se z napačnim postopanjem pogosto uniči njih življenjska čilost in celo življenjska sreča. Kljub vsemu temu pa moramo na tem mestu poudariti še enkrat: tudi te kritične faze so potrebne. Zlasti izmena med pokojnostjo in razdražljivostjo ima smoter, da se izkušnje iz predmetnega, stvarnega sveta in izkustva iz sveta vrednot, torej doživljaji iz nas obdajajočega in našega osebnega sveta med seboj prepletajo, poglobljajoč na ta način celotno oblikujočo se osebnost.

Za vsakega vzgojitelja — poklicnega in nemara še bolj za nepoklicnega — predstavljajo navedene faze težak problem, s katerim bi se moral vprav radi tega čim natančneje seznaniti. Tukaj hočem podati skromen oris. Za uvod naj služi splošen pregled celotnega razvoja. Pokazal nam bo predvsem tesno zvezo zaporedno nastopajočih razdobj, njih zmisel in namen. Šele nato bomo podrobneje razpravljali o kritičnih fazah samih.

Že sam pregled otrokovega razvoja nas spravlja v dokajšnjo zadrego, toda ne morda, ker ne vemo, kako si slede faze, nego radi preobilja mladinoslovnih razvrstitev. To namreč lahko izvršim s fiziološkega vidika ter imam potem pred seboj otrokov telesni razvoj, lahko pa tudi s psihološkega ter imam pred očmi razvoj otrokove duševnosti; končno lahko delim razvojne faze s pedagoškega vidika, pri čemer poudarjam otrokovo dozorelost za to ali ono stopnjo vzgoje. Resnica je, da so duševne izpremembe v tesni zvezi s telesnimi. V novejšem času se zlasti podčrtava delovanje notranjih žlez, ki soodločajo o duševni kakovosti, s tem pa tudi o pedagoški ceni poedinega otroka.

Ljudska govorica razlikuje otroško, deško (dekliško) in mladeniško dobo ter postavlja kot tozadevne časovne meje 7., 14. in 21. leto. Prav tako pozna tudi preprosti človek obe tako zvani »trmasti« ali kljubovalni dobi, saj sta našli celo izraza v narodnih pametnicah odn. v narodni pedagoški modrosti. Tudi moderna mladinska psihologija kaj rada uporablja trislopnostno razvrstitev, n. pr. O. Kroh, ki razlikuje 3 razdobja: prvo pred prvo kljubovalno dobo, drugo med prvo in drugo kljubovalno dobo, tretje po drugi kljubovalni dobi. Vsako razdobje deli nadalje v 3 podfaze, tako da našteje v celoti 9 razdobj. Tudi graški pedagog Tumlriz pozna 3 razdobja, nasprotno pa dunajska psihologinja Ch. Bühler 5 faz. Predaleč bi nas vedlo nadaljnje naštevanje, slediti hočemo temveč posredovalnemu stališču (Buseman), ki razlikuje samo dve veliki razdobji: otroštvo do začetkov pubertete in mla-

dosti od pubertete dalje do končne doraslosti. Pubertetna zarezā nad obema dobama je jasna in očitvidna slehernemu človeku ter nje obstoja ni treba dokazovati.

Prvo otroštvo se pričinja s porodom, končava pa se, kakor rečeno, s prvimi znaki spolnega zorenja, to je pri naši deci nekako med 12. in 13. letom. Otroška doba očituje jasne zarezē po 2. l., okrog 6. in 9. leta. Pregledno se nam prikazuje sledeče:

I. Otroška doba do 12. l.

1. Zgodnja otroška doba do 6. l.
 - a) Doba pred govorjenjem do 2. l.
 - b) Doba pridobivanja govora do 3. l.
 - c) Doba posečanja otroških zabavišč do 6. l.
2. Srednja otroška doba do 9. l.
 - a) Doba začetnega šolanja do 7. l.
 - b) Doba osnovne šole do 9. l.
3. Zrela otroška doba med 9. in 12. l.

Celotna otroška doba služi oblikovanju otrokove osebnosti do tiste važne življenjske točke, ko se poedinec z neprevisokimi zahtevami in v ugodnih podnebnih prilikah že lahko sam vzdržuje. (Primer deca pri primitivnih narodih, a tudi pri nas zlasti na kmetih.) V otroški dobi se otrok nauči hoditi in govoriti, radoznalost ga vede k višji izobrazbi, ki mu je običajno nudi šola, a predšolska fantastična doba, v kateri vladata pravljica in igra, se mora polagomā umikati realističnemu dožemanju in osvajanju predmetnega sveta, ko niso več otroku ideal pravljlični junaki, nego Robinzon, ki si zna vedno pomagati ter ume nadvladati slehernō oviro. Konec otroštva pomenja višek razvoja v tej dobi ter nemara najsrečnejšo dobo življenja sploh. Telo je močno in spretno, duševnosti še ne motijo notranji viharji, ravnovesje vlada med obema.

II. Mladeniška ali zrelostna doba do 24. l.

1. Prepuberalna faza od 12. do 14. l. (faza pubertetne razdražljivosti).
2. Pravo spolno zorenje, med 14. in 15. l.
3. Postpuberalna faza od 16. do 18. l. (druga faza pubertetne razdražljivosti).
4. Mladeniška doba od 19. do 24. l.

Glede navedenih števil je omeniti, da imajo samo relativen pomen: pokažejo naj le približne meje, ki pa se lahko pri poedincu močno premaknejo navzgor ali navzdol.

Mladostna odn. mladeniška doba naj oddeli otroka od rodbine, omogočujoč mu združitev s človekom drugega spola: v tej dobi se namreč stopnjujejo mladostnikove sile do tiste mere, da želahko — vsaj načeloma — ustanoviti sam novo, svojo rodbino. V ta namen pa se mora izvršiti še poprej marsikaj kot nekaka priprava. V pubertetniku se vzbudi želja po duševno-osebni zajednici s kako osebo izven spola — prijateljstvo je njen izraz —, pozneje z osebo drugega spola: ljubezen, kjer pa moramo spet razlikovati neko bolj duhovno ali oduhovljeno ljubezen ali erotiko in čutno ali seksualno ljubezen. Svoj višek doseže individualni razvoj v strnitvi erotike in seksualnosti v ljubljene osebi kot predmetu ljubezni. S tem, zlasti s težnjo po ustanovitvi lastne rodbine, je v zvezi interes za izvenrodbinske oblike (občina, narod, država), za poklic radi samostojnega vzdrževanja, zmisel za namen življenja itd.

Ta površni pregled razvoja pa bi bil nepopoln, ako bi ne dodali še neke bistvene činjenice. Za razvoj je značilno, da otrok polagoma zori za neko določeno stopnjo: to zorititev izvrši priroda sama. Vendar bi zorititev sama ne zadoščala, potrebno je tudi učenje.

O zoritivah govorimo v sledečem zmyslu. V otroku se izvrše v določenem času in v ugodnih prilikah neke spremembe, to je, organiziranih funkcije rastejo ali se jačajo, večajo po neki notranji zakonitosti. Zorititev je n. pr. dejstvo, da se otrok-dojenček sam dviga in tudi brez pomoči shodi, toda le z učenjem se nauči n. pr. uporabe kolesa. Bebljanje nastopi samo po sebi z zoritivjo, toda govora se mora otrok šele naučiti od oseb svojega okolja. Učenje vodi torej otroka do uspehov tiste vrste, ki ne pridejo sami po sebi z zoritivjo. Učenje opazimo že pri živalih. Čim višje je bitje, tem dalje traja učna doba. Pri človeku sta zorititev in učenje silno tesno spojena in šele v tej skupnosti vodita do pravega završetka razvoja: zorititev je vedno pogoj uspešnemu učenju, zato je nespametno, siliti otroka prezgodaj k delu, ki ga še ne more opraviti, ker šeni zanj dovolj zrel.

(Konec prih.)

Pohvala in nagrada.

Čut manjvrednosti je za razvoj mladega človeka lahko usoden, ker ovira vsak naraven razvoj in zmanjšuje delovno sposobnost. Vzgojitelj si mora torej prizadevati, da čut manjvrednosti na primeren način odpravi. Z »grajanjem« tega stanja — kakor se to navadno vrši — čut manjvrednosti vedno bolj narašča. Premagati se da le čisto polagoma s potrpežljivo in ljubeznivo uporabo pohvale in ev. z nagradami. Tolažilna beseda, vlivati v dušo novega upa in poguma, le to razbremeni dušo in ji spet vrne zaupanje v lastno moč. Prav v takih položajih se najjasneje kaže vzgojiteljeva prava vrednost. Z glasnimi besedami — ali celo z roganjem in razgrajanjem — ne vzbudiš v nobenem človeku zopet zaupanja v samega sebe in veselja do dela, marveč le s tem, da mu pripomoreš do kakršnihkoli dobrih uspehov in jih potem tudi priznaš. »Uspehi« dajo človeku krila in so najboljši protistrup zoper čut manjvrednosti.

Čut manjvrednosti se pojavi pri mnogih otrocih v letih dozorevanja. Zato je baš v tej starosti bolj umesten tako izpodbujajoč, krepčujoč vzgojni način nego ona doma in v šoli žal tako razširjena metoda, pritiskati otroka k tlom in ga neprestano slikati pred drugim kot nekaj nepopolnega, tako da se mu vedno in vedno zopet očitajo njegove napake. To vodi navadno do notranjega preloma med gojencem in vzgojiteljem, škoduje torej več nego koristi.

O nagradah je treba reči, da so tem boljše, čim manj so »materialne«. Saj so nepokvarjeni otroci tako skromni: — Neka mati je nagradila svojega 4letnega dečka — če se je ves dan potrudil, da je bil priden — s tem, da je zvečer molče obesila nad njegovo posteljo majhno otroško podobico. Otrok ni celo nič dalje razmišljal o tem, kako je prišla podobica tja. Dovolj, bila je tu! Otroci so v tej starosti tako srečni, če jih obdaja nekaj tajinstvenega. Vsekakor deček zvečer ni mogel več dočakati, da bi ugotovil, »ali je podobica še tu«.

Vidimo torej, da sta pohvala in nagrada — če ju pravilno uporabljamo — dragoceni vzgojni sredstvi, ki predstavljata pozitivne cilje in učinkujeta na ta način kot kakšen magnet na otroško dušo, tako da volji dajeta zaželeno smer in jo hkratu krepita. (Dr. I. Prüfer.)

Žerjav Albert:

Računstvo v službi življenja.

(V prilogi tezi: Računanje brez računic.)

Ne mislim trditi, da bi vaši učenci morda ne znali dovolj dobro in spretno reševati najrazličnejših uporabnih nalog, ki vam jih daja uradna šolska računica na izbiro, vendar si usojam izraziti svoj dvom, da bi mnogi isti učenci morda ne vedeli z enako sigurnostjo izračunati na primer, koliko jim še trgovec dolguje, če so v trgovini zamenjali košarico jajc za nekoliko kilogramov soli ali druge robe. Pa jih morda rajši vprašajte, koliko moke si odračuna mlinar, če zmelje vrečo pšenice pred prazniki, pa boste spoznali, da je stari mlinar boljši in spretnejši računar kakor pa odličnjaki vašega razreda. Morda pa le vedo povedati, kako daleč je iz Ljutomera v Varaždin in kako bi se opravila ta pot v enem dnevu? Toda že vem, v šolski računici ali na steni še nimate voznega reda ... in do kolodvora je daleč ...

Prav za prav pa ne mislim trditi, da je vaš razred »slab« v računstvu. Po vseh pravilih in logičnih sklepih ste malo prej gladko izračunali, da je n. pr. narisani trikotnik za 427658 dm² večji od sosednjega pravokotnika; da velja 1²/₃ m blaga nič več kakor 288947 Din; da bi rabil pešec, kolesar ali raketno letalo od zemlje do meseca toliko in toliko časa; da se kolo železniške lokomotive zasučje v 40 minutah 12.736 krat itd., itd. Po vseh teh primerih tudi verujem, da ste svoje učence tudi naučili, kako se n. pr. izračuna ploščina, oziroma prostornina valja ali piramide, nadalje da je premer kroga enak dvakratnemu polumeru istega kroga itd., itd., dvomim pa, da bi isti učenci znali dovolj zanesljivo ločiti obseg od površine sosedove njive za šolo, če niso ravno v učiteljevem naročju pred tablo s kredo v roki, kajti mnoge današnje šolske računice niso samo slabe kopije življenjskih problemov, marveč celo potvarjajo živo življenje in gibanje človeka, ljudi in družbe v komaj verjetne oblike in podobe, ki jih potem moramo tolmačiti deci v šoli.

Toda dopustimo vsaj ta kompromis, da je treba v računstvu obvladati poštevano, različna pravila za množenje ali deljenje števil in da je treba poznati nekaj elementarnih zakonov in definicij iz geometrije, pa se ozrimo rajši na vsebinsko stran računskih tekstov iz katerekoli strani šolskih računic ter skušajmo pregledati in oceniti neposredno stvarnost in življenjskost računskih ugank, ki skušajo v obliki najrazličnejših uporabnih nalog »ilustrirati« živo življenje našega kmetijskega človeka, trgovca in obrtnika, pa bomo videli, kakšno nasprotje se očituje v umetno postavljenih uporabnih nalogah glede na skupno sliko življenja, njegovih procesov in problemov, pa tudi glede na pedagoške in didaktične smotre in potrebe. Naj navedemo samo nekaj takih »klasičnih« primerov in zgledov, ki so zašli v računski pouk že pred stoletji, pa so se ohranili v šolskih računicah in zbirkah z nekolikimi modifikacijami še v današnjih dneh, ko trdimo, da smo v pedagogiki že davno prelomili s tradicijo in se trdno zasidrili v »delovni« šoli.

Kdo neki bi mogel ostati popolnoma ravnodušen ob sledečem »nedolžnem« računskem primeru, kakršen je ta: »Nekdo kupi 60 kg blaga po 62375 Din; koliko bi stalo 468 kg istega blaga?« Pravim, da je ta zgled razmerno še nedolžen, ker je besedilo kratko. In vendar bi mogli krstiti ta kratki primer za malo zanimiv rebus v računstvu! V celoti ne daje tak računski tekst nobene zveze med prodajalcem in kupcem, med blagom in njegovo ceno, saj ni niti navedena vrsta blaga, ki ga »nekdo« kupuje v Bog ve kakšne svrhe in namene, čeprav so ti pogoji važni nositelji vsakršnega trgovskega obrata in prometa. Predvsem s tega stališča ima računstvo, oziroma matematika med ljudmi svoj življenjski pomen in svojo vrednost. Če kdaj minejo ti njeni notranji pogoji trgovine in prometa, šele tedaj bomo lahko smatrali računstvo za »mrtev jezik«

kakor latinščino in grščino. V tej dobi pa je računstvo živ jezik, s katerim posredujemo nova spoznanja v življenju sebi in drugim, in v tem smislu je treba ceniti računstvo kot predmet v šoli. Višja stopnja narodne šole daje dovolj prilike in pogojev, da postavimo računski pouk v službo življenja, kulture in napredka.

Toda oglejmo si drug računski primer, ki ima poleg gornjih nedostatkov še druge, n. pr.: »Trgovec zmeša 2'65 kg riža po 6'75 Din z 18'60 kg po 8'50 Din; koliko velja 6 kg, 10 kg take zmesi?« Nastane vprašanje, ali je sploh službeno dovoljeno tako mešanje in kaj razumevamo v besedah »tipiziranje blaga«. Pa dovolimo si vsaj ta kompromis: če že slučajno nanese uporabna naloga učitelja in učence na mešanje dobre robe s slabo, vina z vodo itd. ... ali bi ne bilo dovolj prilike, da v tem primeru računski predstavimo razredu kazenske posledice, ki so določene za take »nesolidne« trgovce ali gostilničarje.

Kako je pa s sledečim primerom? »V občini A je od 540 ljudi zbolelo za nalezljivo boleznijo $\frac{1}{3}$, v občini B pa od 357 ljudi $\frac{2}{3}$; koliko ljudi je zbolelo v prvi in drugi občini? Zakaj neki tako narobe vprašanje, ko povsod slišimo in čitamo, da je ob priliki epidemij zbolelo določeno število ljudi. V tem primeru bi se logično vprašanje moralo glasiti: koliki del ljudi je zbolelo ali koliko % je ostalo zdravih, oziroma bolnih, oziroma vsak koliki občan se je okužil (vsak peti, vsak tretji). Čemu torej biti še bolj zagoneten, kakor je življenje samo v svoji pestrosti in različnosti?

Malo je takih uporabnih nalog v računskih, ob katerih bi se ne mogli ustaviti z gornjimi pomisleki. Navedeni šolski primeri so kakor mreže, skozi katere bi naj gledal učenec daleč v svet in življenje, pa v resnici ne vidi niti pedenj pred se. Niti do svojega domačega praga, kaj šele, da bi mogel računski (številčno in količinsko) pojmovati neposredno življenje v svoji domačiji, v narodu in državi, ko fant ali dekle odrasteta šoli in učiteljevemu vplivu.

Kako torej poučevati računstvo brez računice in to tako, da je računski pouk na višji stopnji v neposredni službi življenja v domači občini in šolskem okraju?

V ilustracijo naj navedem primer, ki kaže tesno zvezo življenja z računskim poukom in ki nudi dovolj široko polje za pozitivno delo v računstvu v formalnem in materialnem pogledu.

Spomladi je dobil naš kraj prvič avtobusno zvezo z Ljutomerom in Gornjo Radgono. Še istega dne smo v šoli sprožili vprašanje, čigav je ta avtobus, koliko stane, kdo ga je kupil itd. Sama zanimiva vprašanja in živi problemi za računski pouk! Ni bil glavni namen te delovne računske skupine, da smo dognali, koliko km prevozi avtobus dnevno, koliki so dohodki ob dobrem in slabem prometu, koliko bencina se porabi itd., temveč načelno ta, da smo spoznali zaokroženo sliko življenja in gospodarstva: vrednost dela in podjetnosti, kalkulacijo, vlogo z druge in z drugarjev itd. Ena misel je sprožila drugo v neprislilni obliki in iz konkretnih primerov. Računanje se je razvijalo iz doživljajev in zanimanja v probleme in nova kulturna spoznanja...

Vsak kraj in vsaka šola ima svojo določeno življenjsko in gospodarsko sliko in strukturo, svoje tipične zadeve in probleme, ki se jim naj odzove šola v tem primeru z računskim poukom, podprtim z vzgojnimi tendencami in domisleki.

Kakšne druge probleme še lahko uvrstimo v računski pouk naše kmetijske šole? Evo, samo nekaj takih tem!

— Kaj bi bilo letos gospodarsko bolj pametno? Prodajati sveže grozdje ali vino iz že itak polnih kleti?

— Zakaj in koliko več zraste žita na šolski njivi nego na sosedovem zemljišču?

— Kako mislite, jeli boljše za trgovca, da prodaja blago za gotov denar ali da daje blago v zamenjavo za jajca in druge pridelke? Dokažimo to!

— Ali imamo dovolj zraka v svojih razredih? Koliko stane občino šolanje otrok na leto?

Kako živina vračuje gospodarjevo skrb z mlekom, delom in gnojem?

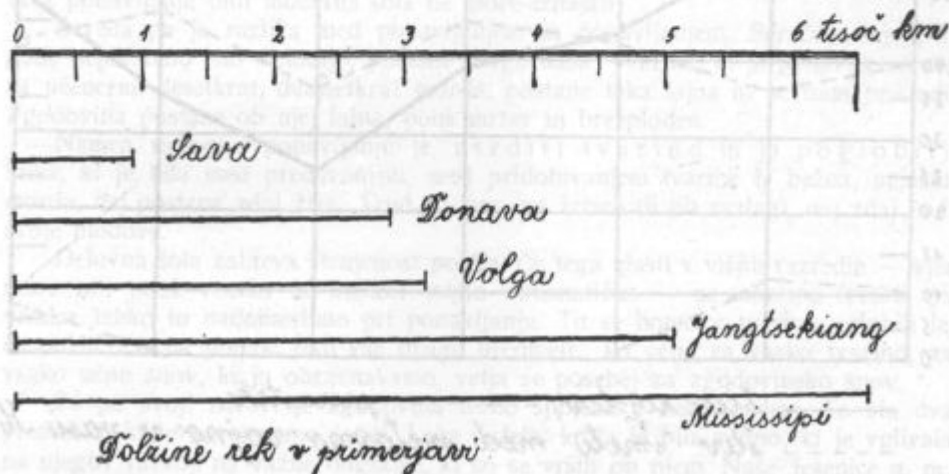
Naš pek v računstvu.¹ Itd. Itd.

Ob tej priliki naj še omenimo pomeh statistike in statističnih tabel v praktičnem računskem pouku. Na podlagi zanesljive statistike in ugotovljenih podatkov se dado izvesti mnoge zanimive dedukcije, določujejo se mere, ukrepi in metode za izboljšanje zdravstvenih, higienskih, kulturnih in gospodarskih prilik v kraju, banovini in v državi. Vsaka šola bi morala imeti svojo krajevno statistiko s podatki o velikosti (obsegu) všolanih vasi in občin, o razmerju med rodovitno in nerodovitno zemljo, o povprečnem letnem donosu posameznih kulturnih rastlin (žitaric) na določeni legi in vrsti zemlje, o občinskih in šolskih proračunskih zneskih, o številu rojstev, oziroma smrti iz posameznih let itd. itd. Računski pouk, opirajoč se na te podatke in dedukcije, bi imel živo domorodno naličje in praktično funkcijo v različne gospodarske smeri in cilje.

Toda ni dovolj, da izdelamo v računstvu razne statistične pregledne in tabele o domačem gospodarstvu, da utrdimo to ali ono število, marveč je potrebno vse tiskirane podatke nazorno predstaviti in primerno ponazoriti. Eno in isto število ima lahko v različnih primerih različnih relativen pomen. Samo v neki določeni relaciji bo učenec lahko spoznal pravo vrednost tega ali onega števila ali pa tako, da ga »razčlenimo«, oziroma pretvorimo v nove enote (n. pr. z milijon dinarji bi lahko pošteno oblekli ljudi treh naših far, ali vsak peti učenec je naročnik »Našega roda«).

Za ponazorovanje statističnih pregledov nam dobro služijo štiri glavne ponazorovalne grafične metode, ki jih otrok lahko najde v vsakem ljudskem koledarju in sicer:

1. dolžinsko predstavljanje (v eni dimenziji), kadar spajamo n. pr. zemljepisni pouk z računskim (razdalje med posameznimi kraji in mesti, dolžine rek, cest...). Vselej je treba dostaviti določeno merilo.

2. Ploskovno predstavljanje (v dveh dimenzijah). Osnovna lika za to metodo sta krog in kvadrat (pravokotnik).

¹ Gl. članek »Novodobni rač. pouk itd.« v »Pop.« za l. 1927./28., str. 70, 71 in 97! Op. pis.

Razdelitev kopna in morij naše zemlje.

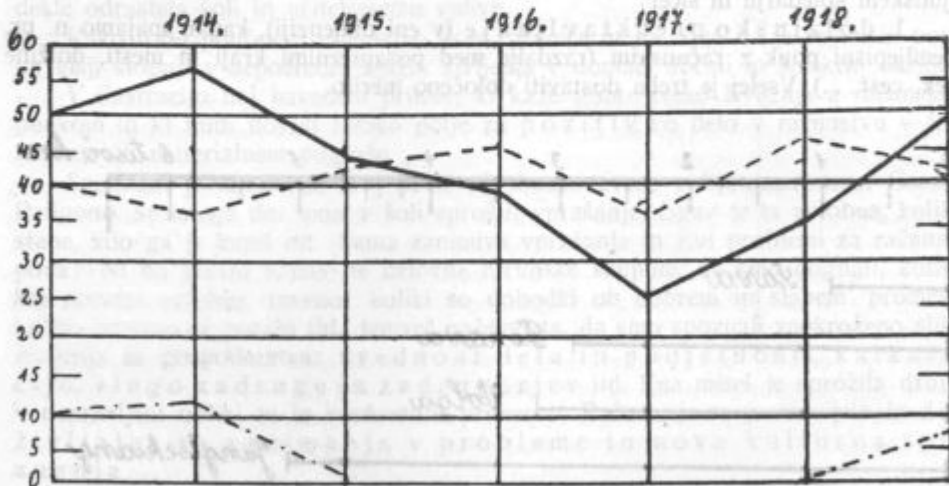

Vas Malu Kog

Za oko še bolj privlačno je

3. prostorninsko predstavljanje (v treh dimenzijah). Pridelek žita, krompirja ponazorujemo z vrečami, škafi ali vozovi, pridelek vina s sodi, število prebivalstva z ilustracijami raznih velikosti, kulturno stanje s šolami, knjigami itd. To metodo zovemo tudi za simbolično ponazorovanje.

4. Diagram ali koordinatni sistem, ki ugodno služi pri statistiki, ki hoče podati neko gibanje števil, podatkov v kronološkem redu n. pr. opazovanje temperature, gibanje ljudstva po rojstvu in smrti v raznih dobah itd.

— štev. rojstev, - - - - - pirastek,
- · - · - štev. smeti med svetovno vojno v vasi K.

Različno ponazorovanje računskih podatkov in ugotovitev nas vodi k temu, da povežemo računski pouk z risanjem in ilustriranjem, kajti šele število in risba v skupni zajednici nam dajeta živo »računsko« predstavo. Tudi nalepljanje in izrezovanje je lahko v službi računskega pouka ob raznih prilikah. Tako postanejo števila živa bitja in gibajoče slike, ob katerih se radovedno otroško oko vselej ustavi z zadovoljstvom...

Kako ponavljam zgodovino.

Zgodovina nam mora biti vedno učiteljica sedanosti. Vsaka velika stvar, vsako močno gibanje, predvsem pa veliki družabni preobrati in preokreti so nastali iz preteklosti. V zadnjih desetletjih se nam je pogled v preteklost razširil in poglobil zlasti od socialno gospodarske strani. Takšna zgodovina je živa slika o življenju, o vseh vplivih in zvezah med socialnimi razmerami in gospodarstvom. Nam vsem je treba vedeti, da se danes zgodovina ne da več površno gledati od zunaj, ampak da je treba poseči po onih notranjih silah, ki jo gibljejo; družabne razmere se spreminjajo, a razumljive postanejo šele tedaj, če jim poiščemo pravih vzrokov.

Iz tega vidika gledano, spoznamo tudi vso važnost zgodovinskega pouka v šoli. Če naj bo šola priprava za življenje in velika vzgojiteljica naroda, ki dorašča, mora nujno črpati iz te bogate zakladnice živega življenja, mora črpati iz preteklosti, da daje mladi duši hrane za bodočnost. Nič v naravi se ne izgubi. Rastlina, ki živi, ki cvete in rodi sad, usahne in segnije in daje hrano novemu življenju, ki poganja iz nje. Življenje narodov, ki so živeli in umrli, mora biti priča novemu rodu, mora biti duševna opora duši, ki stopa v življenje. Nič se ne sme izgubiti. Na starih, razpadlih razvalinah mora poganjati novo življenje.

Naš učni načrt ta pomen zgodovinskega pouka popolnoma priznava. Saj so mu v višjih razredih odmerjene polne tri ure — računstvu samo štiri. Marsikomu se to število zdi celo previsoko. In tudi je, če obravnavamo ta predmet zgolj mehanično, če podajamo otrokom le neke učne slike brez duše in brez življenja. Ne bo jih preveč, če tvarino, ki nam je dana na razpolago, izrabimo, da postane živa, da govori otrokom, da jim postane vodnica v življenje.

Ponavljanje je temelj vsakega pouka. Že star rimski izrek nam to zatrjuje. Tudi moderna šola priznava važnost ponavljanja, čeprav so pedagoški ekspresionisti, ko so hoteli uvesti nove didaktične in vzgojne metode v šolo, ponavljanje zavrgli kot nekaj, kar mrtviči pouk, kar mu jemlje življenje. Zdaj so spoznali, da brez ponavljanja tudi moderna šola ne more izhajati.

Seveda pa je razlika med ponavljanjem in ponavljanjem. Beračeva lajna, ki gode neprestano eno melodijo, postane dolgočasna. Tvarina, ki jo ponavlja učencev za učencem, desetkrat, dvajsetkrat morda, postane taka lajna in se nam pristudi. Zgodovina postane ob njej lajna, pouk mrtev in brezploden.

Namen vsakemu ponavljanju je, utrditi tvarino in jo poglobiti. Slika, ki je bila med predavanjem, med pridobivanjem tvarine le bežna, nejasna morda, naj postane zdaj živa. Trud, ki smo ga žrtvovali ob razlagi, naj zdaj rodi svoje plodove.

Delovna šola zahteva strnjenost pouka. Če tega zlasti v višjih razredih — kjer mora biti pouk vendar že kolikor toliko sistematičen — ne moremo izvesti, pa vendar lahko to nadomestimo pri ponavljanju. Tu se bomo v tvarino vglobili le, če pokličemo na pomoč tudi vse druge predmete. To velja za vsako tvarino, za vsako učno snov, ki jo obravnavamo, velja še posebej za zgodovinsko snov.

Že po svoji naravi je zgodovina tesno spojena z zemljepisjem. To sta dva predmeta, ki ju ne moremo ločiti. Lega dežele, kraja je bila vedno, ki je vplivala na njegov razvoj, na važne dogodke, ki so se vršili ob njem. Naše Jesenice n. pr. so nastale in so postale važne in imajo svojo zgodovino, ker so v njih bližini kopali železno rudo. Brez tega bi morda Jesenic sploh ne bilo. Vsaj njih zgodovine bi ne bilo. Beogradu je dala njegova lega ob stočju dveh velikih rek, na veliki, bogati ravnini ves njegov pomen. Če si to lego ogledamo, bomo spoznali njegovo važnost in tudi razumeli vse silne boje, ki so se vršili zanj v srednjem veku in tudi še v novejši dobi v svetovni vojni. V zvezi z zemljepisjem nam bodo tudi jasna

preseljevanja narodov. Videli bomo, zakaj se je to preseljevanje vršilo baš na slovenskih tleh. Otroci bodo spoznali iz lege naših krajev, naše lege med vzhodom in zahodom, med jugom in severom, zakaj se je ves naval vršil vprav preko naših tal. Če v uri, ko smo podajali otrokom tvarino samo, tega nismo mogli otrokom tako jasno razložiti, bomo ob ponavljanju to lahko nadomestili, da bo otroku slika jasna.

Zgodovino ponavljamo tudi v zvezi z računstvom. Zgodovina je pripovedovanje zanimivih dogodkov iz življenja ljudskih množic. Moderna šola je zavrgla pri pouku zgodovine naštevanje golih letnic, ki si jih otrok itak ne bo zapomnil; zavrgli smo kronološki red in izbiramo kot učno snov le posamezne dogodke, ki so odločilno vplivali na razvoj in življenje naroda, ali pa izrabljamo za to le priložnostne dogodke in proslave, da nanje navežemo zgodovinsko snov, toda tudi brez številke zgodovinski pouk ni mogoč. Zlasti v višjih razredih se ta tvarina brez vsakih letnic ne more podajati. Razne letnice kakor 476 razpad rimske države, 1492 odkritje Amerike, 1389 bitka na Kosovem, 1918 razpad Avstrije si otrok mora zapomniti, da si potem v te dobe lahko uvrsti vse ostale dogodke. Tudi brez drugih številke ne bo šlo, zakaj te številke nam razlože razne dogodke. Ko obravnavamo razpad Avstrije, je nujno treba omeniti, da je takrat živel v tej državi 9 milijonov Nemcev in 21 milijonov Slovanov, da so bili torej Slovani najmočnejši narod v stari Avstriji in vendar brez vsakih pravic, da je zato nujno moralo priti do preloma. Ob mirovnem dnevu 11. novembra bomo lahko napravili pregled vojskovanja. Primerjali bomo nekdanje vojske s sedanjimi. Videli bomo, da se je pri Termopilah bojevalo n. pr. 20.300 vojakov, da je imel Napoleon v bitki pri Lipskem 200.000 vojakov, in se je to število za takratne čase zdelo strahotno. Primerjajmo s temi številkami število vojakov, ki so se v zadnji svetovni vojni borili na obeh straneh, in videli bomo, v kako strahotnem razmerju je to število naraščalo od vojne do vojne. Iz tega bomo sklepali na bodočo vojno, kako strahotna bo, če izbruhne. Primerjajmo tudi število padlih in ranjenih od vojne do vojne.

Pa tudi na gospodarskem polju nas številke silno veliko uče. Ponazorimo s številkami, koliki so bili stroški posameznih držav v zadnji vojni, kakšna ogromna vsota bi to bila, če bi jih sešteli. Koliko prostora bi zavzemal ves ta denar? Predočimo si tudi, kaj vse bi se dalo za ta denar napraviti na gospodarskem, socialnem, prosvetnem polju. Bolj ko vse besede bodo te številke vzbudile v otrocih živo sliko strahotne vojne in logično iz tega seveda tudi hrepenenje po miru.

V enem svojih del piše slavni francoski pisatelj A. France: Zgodovino je zdaj nadomestila statistika. Stari zgodovinarji so poznali sijajna dela nekaterih posameznikov. Naši zgodovinarji pa zapisujejo vse, kar se na zemlji proizvaja in porablja. Vsako dejanje ima svoj globok pomen in vprav naš čas dokazuje, s kakšno silo pritiskajo gospodarske razmere na politiko in v vse življenje narodov.

Bolje ko vse govoričenje in pripovedovanje nam bo naslednja tabela predočila splošen napredek.

Rabilo se je	l. 1816.	1847.
parnih strojev	12	4850
olja v tisočih ton	1	8
litega železa produciranega tis. ton	100	600
izdelane bombaževine tis. ton	8	50
cena 1 tone litega železa	900 zl.	140 zl.
1 kg bombaževine je stal	15 zl.	3 zl.
dobre ceste v tisočih km	40	120
železnice v km	0	2000

Take in enake tabele so najboljše sredstvo za ponavljanje. Zakaj ponavljanje nima in ne more imeti namena, prisiliti otroka v to, da zna brez napake nadrdirati to ali ono snov, marveč namen je njegov, poglobiti in mu razjasniti že pridob-

ljeno znanje. Napravimo pri ponavljanju sliko dobe, o kateri smo se učili, uredimo dogodke, ki smo jih preje posamezno obravnavali, kronološko, napravimo si sliko dobe, o kateri smo govorili, in primerjajmo jo z drugimi dobami, katere že poznamo, ali z dobo, v kateri živimo. Tako nam bo ponavljanje zanimivo in plodno, ob njem bo otrok ta predmet vzljubil.

Zavedati se moramo tudi, da se mora osn. šola v zgodovini bolj baviti z zgodovino vsega naroda kakor s posameznimi osebami in osebnostmi. Danes se oziramo tudi na množico vseh nizkih in neimenovanih, neznanih. Razen seveda, kadar je kak velik mož zares odločilno posegel v zgodovino in usodo vsega naroda. Svoje velike in zaslužne moze mora vsak narod poznati, da jih ve ceniti in spoštovati.

Zgodovinsko sliko ti bo v ponavljanju osvetlila zlasti tudi zgodovinska anekdota. Ta ti oživi morda sicer suhoparni pouk. Take anekdote zlasti označujejo posamezne zgodovinske osebnosti, dostikrat pa tudi čas in dobo, v kateri žive. Čeprav se kdo izmed nas morda ne mara živeti v otroško veselje, jih bomo vendarle uporabljali, ker vzbujajo inteligenco. Duhoviti odgovori, odločna dejanja silijo otroka v razmišljanje, nagibajo ga v posnemanja. Da je Vuk Brankovič obdolžil Obiliča izdajstva na pojedini, je anekdota. In vendar, kaj nam vse govori! Da je kraljica Vida izročila hunskega odposlanca zadnjo vrečo žita, govoreč mu, da ga ima še toliko vreč, kolikor je zrn v mehu, je anekdota. In vendar, kolikšna državniška modrost in ljubezen do roda odseva iz tega preprostega odgovora.

Posebne važnosti za poglobitev v zgodovinski pouk je seveda tudi čtivo. Čitanje je neločljivo zvezano z zgodovinskim poukom. Otrok rad čita, v tej dobi še posebno rad. Pridejo leta — mladostna doba — ko bo otrok, zlasti deček, raje zagrabil za nogometno žogo, ko še za tako zanimivo knjigo. Vendar pa v tej osnovnošolski dobi otrok še vedno rad čita. Izrabimo to njegovo veselje. Čitanje zgodovinskih povesti, bodisi kot domače čtivo, bodisi kot razredno, ko zgodovino ponavljamo, mu bo jasno govorilo in dopolnjevalo sliko o dobi, ki si jo je ustvaril pri razrednem pouku. Zgodovinska povest mora biti del zgodovinskega pouka, slika resničnega in proste domišljije. Otrok bo našel, po čemer mu hrepeni mlada duša, ki se še ne more vsa poglobiti v golo resničnost in nujno zahteva hrane tudi svoji fantaziji. Res je, da nam še manjka dobrih slovenskih knjig, dobrih zgodovinskih povesti še posebno. Vendar pa izrabimo vsaj to, kar že imamo, in ne hodimo brezbržno mimo tega. Sicer pa za razredno čtivo uporabljamo lahko tudi dela za odrasle. Iz njih si izberemo odlomek ali poglavje, ki je primeren tudi za mladino in ki govori o isti snovi, ki smo jo pri pouku obravnavali. Citajmo jim ga in žareči obraz otrok nam bodo govorili o uspehu, ki smo ga s tem dosegli. Ko govorimo o bojih starih Slovanov z Bizantinci, zakaj bi se pri tem ne mogli okoristiti s Finžgarjevim slavnim delom »Pod svobodnim solncem«. Iz turške dobe imamo toliko romanov in povesti; in pesmi iz dobe kmečkih puntov tudi. Zakaj tudi tega zaklada ne bi izrabili? S tem vzbudimo v otrocih zanimanje za zgodovino, pa tudi zanimanje za lepo knjigo vobče. Res da vsake knjige ne moremo dati otrokom v roke. Toda v rokah učitelja postane tudi sama po sebi slaba knjiga lahko poučna in vzgojna za otroka. Življenje ene dobe, način življenja, prehrane, obleke nam ne bo nihče tako jasno opisal ko lepa povest. Še slika je dostikrat ne more nadomestiti.

Da pa je slika, risanje, važen pripomoček pri pouku, to vemo itak vsi. O tem pa so nam zadnje čase listi in knjige že toliko pisali, da mislim, da tukaj te strani pouka ni treba posebej obravnavati. Zgodovinskih slik nam manjka. Ustvarimo si jih sami, narišejo naj si jih otroci sami po svoji domišljiji. Iz njih bo učitelj še najbolj jasno sprevidel, kaj je otroku jasno in kje mora še pojasnjevati in dopoljevati.

V 5. pa tudi že proti koncu 4. šol. leta se v otroku prvič pojavi zmožnost, da lahko sam kritično presoja stvari in dogodke. Ta zmožnost spremlja v teh letih otrokovo samozavest, ki tolikokrat močno ovira ves pouk. Javlja pa se ta kritičnost najbolj v spraševanju. Otrok hoče vse vedeti, zakaj to in ono, kako je bilo to in ono. Ta gon mora učitelj izrabiti. Otrok naj sprašuje. Tvarine same ne bomo jasno do zadnje podrobnosti povedali; prepustimo nekaj dela otrokovemu razumu in njegovi domišljiji. Otrok naj si stvarino sam pridobi v duševnem umskem delu. Poleg prostega razgovora, opisovanja in razrednega čtiva je to nova oblika, po kateri ponavljamo zgodovino, po kateri se otrok lahko poglobi v dano snov. To obenem poživi tudi pouk. Učiteljeva umetnost pa se bo pokazala v tem, da zna tok vprašanj spraviti v pravi tir in mu staviti prave meje. Naj na vprašanja odgovarja učitelj, pa tudi učenci in zlasti tudi tisti, ki sprašuje. V tem baš leži intenzivno delo.

Denimo samo en primer. Ko smo obravnavali celjske grofe, nastane v otroku samo po sebi nešteto vprašanj: Kako je bilo takrat v naših krajih, kako so se ljudje oblačili, kako so jedli, kakšna so bila njih stanovanja, kako so si ogrevali sobe, kakšna je bila njih razsvetljava, kako so potovali. Mnogo teh vprašanj smo morda že sami pojasnili med poukom. Katerih pa nismo, tista naj si zastavi zdaj otrok, toda ne sebi, ampak javno, nam in vsemu razredu. Kolikšno stvarino in do kakšne podrobnosti jo bomo s tem obdelali! Vsa doba bo stopila jasno pred naše oči. In stvarine, ki si jo je otrok prisvojil z lastnim razmišljanjem, z lastnim delom, ne bo pozabil.

Vprašanja morajo dokazati, koliko so si otroci prisvojili učne stvarine. Dobro je, če si otroci taka vprašanja tudi zapišejo in končno skušajo na vse to sami odgovarjati. Tako bo ponavljanje preizkušnja otrokovega znanja in njegove duševne sile. Ena glavnih nalog nove šole mora biti, da goji otrokovo vpraševanje. Otrok naj se ne baha s svojim znanjem, z vprašanji naj se izobrazuje in si znanje izpopolnjuje.

Mnogo je pa še drugih načinov, po katerih bo učitelj pri ponavljanju prišel do zaželenega uspeha. Vsak učitelj je pač zase svet in vsak bo iskal potov, ki jih v svojem svetu najbolj pozna in po katerih bo najpreje prišel do smotra. Ta smoter pa mora biti le eden: poglobiti in razjasniti otrokovo znanje in ga iz tega znanja vzgajati za bodočnost.

Graja.

«Graja» pač lahko vsakdo, ki mora vzgajati otroke. Nekateri graja kratkomalo vse, kar mu količkaj ne ugaja. Nič ni lažjega nego to! Tako je že večno grajajoča vzgojiteljica, ki ji pravijo »gubernanta«, postala dobrodošel lik za šaljive liste.

Z večnim grajanjem postavlja vzgojitelj med seboj in svojimi gojenci vedno višji zid medsebojnega nerazumevanja, t. j. nasprotstva. Vsak posamezen primer, ko vzgojitelj na svojega gojenca vpliva kako drugače nego z grajo, je zmaga njegove višje pedagoške razsodnosti.

Pravilno usmerjeni vzgojitelj bo grajo sploh opuščal. Če v kakem posebnem primeru to kdaj ni mogoče, bo govoril z otrokom med »štirimi očmi«. Javno grajo je vsekakor treba pod vsemi okoliščinami opuščati, zlasti pri večjih otrocih, ki že kaj dajo na svojo čast. Gotovo je, da otrok ne moremo v poznejšem poklicnem življenju obvarovati pred grajo. Saj pa tudi nihče ne zahteva, da naj človek pozneje take — včasih netaktne grajalce: ljubi. Svoje vzgojitelje pa naj bi otrok ljubil. In v tem tiči velika razlika med vzgojo in življenjem. (Dr. I. Prüfer.)

Telovadna ura.

Med mnogoterimi vprašanji, ki se pojavljajo na področju telovadbe, je eno izmed glavnih vprašanj, kako razdeliti telovadno uro, da bo kolikor mogoče najbolj ustrezala fiziološkim potrebam otroka, odnosno telovadečega. Morda se bo zdelo komu, da to vprašanje ni posebno važno, prepričan sem celo, da bo ta ali oni trdil, da so otroci zadovoljni, če se vso uro igrajo ali slično. Res je, da se otroci rajši igrajo, kakor pa izvajajo n. pr. redovne vaje. Kakor je priporočljivo, da se upoštevajo želje učencev, kolikor je možno, vendar moramo paziti na vsestransko telesno vzgojo. Kakor ne bomo vedno pravili deci le pravljic, dasi bi jih poslušala vedno najrajši, tako ne moremo dopustiti, da bi telovadila le to, kar bi ji ugajalo. Kakor stremi splošna vzgoja za nekim določenim ciljem in ga skuša doseči kolikor mogoče najkrajšim potom, tako mora telesna vzgoja stremiti za tem, da zadosti svojemu smotru. To pa lahko dosežemo le s sistematično telovadbo.

Nehote se nam vsiljuje vprašanje, ali se morda do sedaj ni telovadilo sistematično? Gotovo se je vedno telovadilo po nekih načelih. V vsaki telovadni uri se je predelalo po več panog. Razumljivo je, da bi bilo nesmiselno, vaditi po cele ure le eno in isto panogo. Kakšna bi bila telovadba, ako bi imeli prvo uro le redovne vaje, prihodnjo zopet samo proste vaje, tretjo zopet drog itd. Praktična potreba in pa, ker sprememba razveseljuje, je rodila vprašanje, kako razdeliti telovadno uro, da bo zadoščala telesno- in duševnovzgojnim principom in da bo hkrati upoštevala tudi druge okolnosti. Skoraj vsak metodik si je zamislil razdelitev ure po svoje, v marsikaterem oziru so si pa vsi slični. Tukaj hočem podati najvažnejše razdelitve telovadnih ur priznanih metodikov.

Poglejmo najprej v sokolsko telovadnico, iz katere je prišel Tyršev telovadni sestav tudi v osnovno šolo. Prva knjiga o telovadbi dece do 14. leta je bila »Učenci in učenke«, ki jo je izdal vaditeljski zbor Sokola v Kranju l. 1913. Knjiga vsebuje 12 izdelanih vadbenih ur za starostne stopnje 8—10, 10—12 in 12—14 let. Nižje stopnje 6—8 let nima, najbrže, ker za to stopnjo orodne vaje niso primerne. Vadbena ura je razdeljena na 4 dele; koliko časa traja vsak del, tega ne omenja, zato sklepamo, da traja četrť ure. Zanimiva je razdelitev. Prvo četrtino zavzemajo skupne vaje (proste vaje, vaje s palicami in redovne vaje). Drugi in tretji del tvorijo vaje na orodju, običajno je na prvem mestu vesno orodje (drog ali krogi), v drugem delu pa oporno orodje (bradlja in konj). Vadbeno uro zaključujejo vaje na stranskem orodju (plezala, lestve, koza, gred in kolebnica). Vadbena ura je razdeljena glede na orodje, in sicer pridejo na vrsto najprej glavna, potem stranska orodja. Razdelitev vaj po orodjih je neprimerna, saj so vaje na enem in istem orodju, ki vplivajo ugodno na razvoj nedoraslega telesa, medtem ko so druge, ki vplivajo nasprotno. Glavna napaka te razdelitve pa je, da je veliko preveč vaj na orodju. Razdelitev niti ne upošteva telesnih zmognosti učencev niti razpoloženja učencev za posamezne telovadne panoge. Vendar ima ta razdelitev nekaj dobrega. Vsaka ura se pričinja namreč z lažjimi skupnimi vajami in prehaja potem preko težjih orodnih vaj na lažje. Ako bi hoteli to razdelitev grafično poznazoriti, višina stolpca bi predstavljala stopnjo napornosti, ki jih zahtevajo take vaje — bi to izgledalo približno takole:

Podobna knjiga je I. Bajžljev prevod: »Vežbe za deco«. Tudi ta knjiga ima isto razdelitev, kakor jo omenjamo spredaj.

Poglejmo si še telovadno uro švedske telovadbe. Metoda švedske telovadbe se je v zadnjih 60 letih zelo izpopolnila, radi tega je švedska gimnastika zelo uporabna kot šolska gimnastika. Njena prednost je predvsem tale: 1. Skoraj vse vaje so primerne za šolsko mladino vseh starostnih stopenj. 2. Orodje je nameščeno ob stenah, radi tega je vedno uporabno ali pa se lahko v zelo kratkem času namesti. 3. Hkrati lahko telovadi večje število učencev, zato prihajajo hitro na vrsto in se večkrat menjavajo. 4. Je fiziološko utemeljena, ker se morajo v vsaki uri zaposliti vse skupine mišičevja, nobena pa se ne sme preobremeniti, ker bi to povzročalo lokalne utrujenosti. Pregled vaj in podrobno razdelitev glej v razpredelnici!

Prvotna metodična razdelitev je bila predmet živahnih razprav skozi dolga leta. Eden izmed prvih, ki jo je kritično premočil iz pedagoškega in fiziološkega stališča, je bil Francoz Demenny. Švedska razdelitev je sčasoma doživela več bistveno se le malo razlikujočih sprememb. Ena izmed najnovejših, ki jo smatrajo strokovnjaki tudi za najboljšo, je od A. Knudsen, ki je poleg Niels Bukha glavni reformator danske telovadbe. Knudsen je spisal zelo obsežno knjigo: Učna knjiga danske telovadbe. V osnovi je njegova telovadba švedska, opazimo pa že, da deli vaje v dve skupini, in sicer za deco do 10. leta in za deco od 10.—14. leta. V bistvu je Knudsenova ura razdeljena kakor švedska, razlike so le malenkostne. Glej razpredelnico!

Pregled švedske in danske telovadne ure.

Skupina	Čas	Razdelitev po Balcku ¹ :	Razdelitev po Knudsenu:
A	5	1. Redovne vaje.	1. Redovne vaje.
		2. Lažje proste vaje — posebne vaje nog.	2. Vaje nog. 3. Vaje rok. 4. Vaje trupa. 5. Vaje pozornosti.
	10	3. Ravnalne vaje trupa, lehti in pleč (spanbaige).	
		4. Vaje v prosti vesi.	6. Vaje v prosti vesi.
		5. Vaje v ravnotežju.	7. Vaje v ravnotežju.
B	5	6. Vaje v hoji in teku.	
	10	7. Vaje za hrbtenico in tilnik.	8. Vaje trupa.
		8. Vaje trebušnega mišičevja.	
		9. Vaje v odklonih in v sukanju.	
	10. Težje vaje v vesi in v opori.	9. Vaje v spoznavanju takta! (ritmika?)	
5	11. Pomirjevalne vaje, lažje tekalne igre.	10. Tekalne igre.	
C	5	12. Skoki.	11. Skoki.
	5	13. Dihalne vaje.	12. Pomirjevalne vaje: vaje nog. 13. Dihalne vaje.

¹ Balck je bil dolgoletni ravnatelj gimnastičnega centralnega instituta v Stockholmu. Op. pis.

Reformator avstrijskega šolskega telovadnega pouka, dr. K. Gaulhofer, se naslanja na švedski sistem. Spoznal pa je, da za avstrijske, posebno za dunajske razmere ni povsem uporaben. Po večini so dunajske telovadnice opremljene za nemško Jahn-Spiessovo telovadbo. Gaulhofer je skušal spraviti oba sistema, nemškega in švedskega, v nekakšen sklad, kar se mu je deloma tudi posrečilo. Poleg tega je Gaulhofer nasprotnik umetnostne telovadbe na orodju, on je zastopnik naravne (bolje rečeno praktično uporabljive) telovadbe, zato prevladujejo pri njem igre in raznoterosti, ne zametuje pa niti orodja. Njegova razdelitev se razlikuje skoraj od vseh drugih v tem, da pričenja telovadno uro z živahnimi (seveda tudi napornimi) vajami.

Uro deli takole:

- A. Poživljajoče vaje.
- B. 1. Vaje trupa.
2. Vaje v ravnotežju.
3. Vaje moči in spretnosti.
4. Hoja in tek.
5. Skoki.
6. Pomirjevalne vaje.

Na visoki stopnji telesne vzgoje je tudi Švica. Tu imajo uradno, od ministrstva vojske izdano »Telovadno šolo«,¹ ki jo je sestavila posebna komisija. Knjiga je dobra in se bavi tudi z razdelitvijo telovadne ure. Načelno je proti razdelitvi po švedskem sistemu. Priznava pa načelo, da se mora pričeti ura z lažjimi vajami in da se naj težkoča stopnjuje in doseže svoj višek v začetku tretje tretjine. Priporoča sledečo razdelitev ure:

1. Redovne vaje, hoja in krajši tek.
2. Ravnalne vaje (vaje v pravilnem držanju telesa), vaje gibčnosti (po naše skupne vaje).
3. Skoki in teki.
4. Vaje spretnosti (orodne vaje in raznoterosti).
5. Igre.

Predvidene pa so tudi spremembe, zlasti na nižji stopnji.

Povrnimo se k novejšim sokolskim metodam. Nič ni večnega, nič ni na svetu popolnega, to velja posebno še za telesno vzgojo. Tudi sokolska telesna vzgoja se izpopolnjuje po izsledkih fiziologije in pedagogike. Kakšna naj bo torej sokolska telovadna ura? Teza, da se mora pričeti in končati telovadna ura z lažjimi vajami, se je že od nekdaj upoštevala. Novo pa je, da se ne delijo več vaje po orodjih, temveč po sorodnosti vaj (to je, prevladujejo vadbene vrste). Da bo to vsakemu dobro razumljivo, navajam praktičen primer. Ni bistveno, ali vadim na drugo ali na krogih, važno je, kaj v a d i m n a t e m o r o d j u n. pr. »vese«. Fiziološko je vseeno, ali vadim »vese« na drugo ali na krogih ali na lestvah. Torej delimo vaje po njih vplivu na telo.

Med novejšimi in pomembnejšimi metodiki je A. Heller, ki upošteva zgoraj navedena načela v svoji: »Metodiki telesne vzgoje mladine«. Šolsko dobo je razdelil v štiri stopnje, in sicer:

- I. stopnja 6.—8. leto,
- II. stopnja 9.—10. leto,
- III. stopnja 11.—12. leto in
- IV. stopnja 13.—14. leto.

¹ Eidgenössische Turnschule für die körperliche Erziehung der Knaben von 7. bis 15. Altersjahr, Bern 1927.

Priporoča pa naslednjo razdelitev vadbene ure:

I. Nižja stopnja:

1. redovne vaje 10 min.,
2. pozornovalne igre in vaje 15 min.,
3. ravnalne vaje (korektivne vaje)¹ 15 min.,
4. tekalne igre 15 min.,
5. pomirjevalne vaje 5 min.

II. Srednja stopnja:

1. redovne vaje 7 min.,
2. skupne vaje 15 min.,
3. vaje v vesi 15 min.,
4. skoki, teki, igre, vaje ravnotežja 15 min.,
5. pomirjevalne vaje 8 min.

III. Višja stopnja:

Razdelitev je ista kakor na srednji stopnji, doda le še vaje v metanju žoge in suvanju krogle pod 4.

IV. Najvišja stopnja:

1. redovne vaje 7 min.,
2. skupne vaje 12 min.,
3. vaje v vesi 12 min.,
4. vaje v opori 12 min.,
5. igre, teki, skoki, metanja 12 min.,
6. pomirjevalne vaje 5 min.

Casi, ki so tukaj navedeni, se nanašajo na polno uro ali 60 min., toliko pa se redko-kdaj vadi. Pri vsaki drugi časovni razdelitvi se časi primerno spremenijo. Pri polurni telovadbi na nižji stopnji se vadi vsaka skupina polovico zgoraj navedenega časa.

Hellerjeva razdelitev je za naše razmere primerna, dasi še ni popolna.

Znanstveno se je bavil z razdelitvijo telovadne ure Rus MUDr. S. Baronov, ki je izdelal: »Znanstveno utemeljen načrt za ureditev tipičnih telovadnih ur za vse starostne dobe na osnovah sokolske metode.«²

Ne morem se spuščati v podrobnosti te zelo poučne razprave, podal bom le nekaj njegovih misli. Baronov pravi, da moramo vedno misliti, kadar izbiramo vadbene prvine posameznim telovadnim uram:

1. na anatomsko fiziološke in psihološke razlike posameznih starostnih stopenj in na spolno razliko ter telesno in duševno razvitost učenca;

¹ Izraz ravnalne vaje sem vzel namesto izraza popravljalne vaje ali korektivne vaje; nekateri pravijo tem vajam tudi vaje o pravilnem držanju telesa. V naši literaturi se je pojavil za to skupino vaj tudi naziv »lepodržne vaje«. Ta prestavljena skovanka je slaba. Namen vaj je, odstranjevati kvarni vpliv sedenja in privajenih napak pri hoji, stoji in slično. Op. pis.

² Ko se je pričelo v začetku tega stoletja širiti Sokolstvo po Rusiji, je naletela sokolska telovadba v nekaterih krogih na odpor. Do tega časa se je gojila v Rusiji le švedska in deloma tudi nemška telovadba. Nastalo je prerekanje, katera telovadba in razdelitev je boljša. Pristaši švedske telovadbe so trdili, da je švedska telovadba znanstveno ugotovljena. Odbor Zveze ruskega Sokolstva je sestavil »Znanstveno preiskovalno komisijo«, ki naj bi ugotovila, katera razdelitev je najboljša. Svetovna vojna je prekinila delo te znanstvene komisije. Dr. Baronov, ki je bil član te komisije, pa se je s tem vprašanjem bavil dalje in je podal po svetovni vojni celo vrsto dobrih predlogov. Op. pis.

2. na osnovne pedagoške naloge, ki so označene pri vsaki osnovni shemi ure (osnovne shematične razdelitve glej spodaj!);

3. na vse telesno in duševno delo učenca tistega dne;

4. na vse ostale okoliščine, ki imajo vpliv na otroka, kakor tudi, v kakšen namen se vaje prirejajo.

V svojem načrtu ima primere časovne razdelitve za sledeča leta:

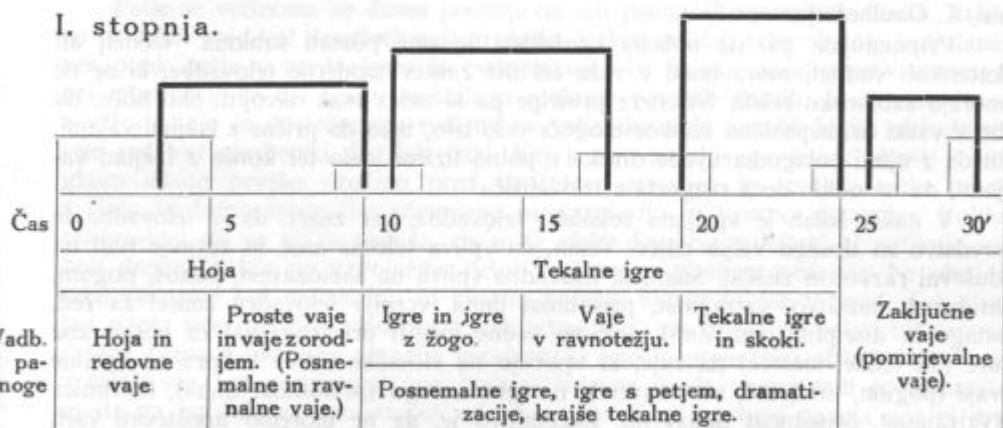
I. stopnja za 7.—9. starostno leto,

II. stopnja za 9.—12. starostno leto in

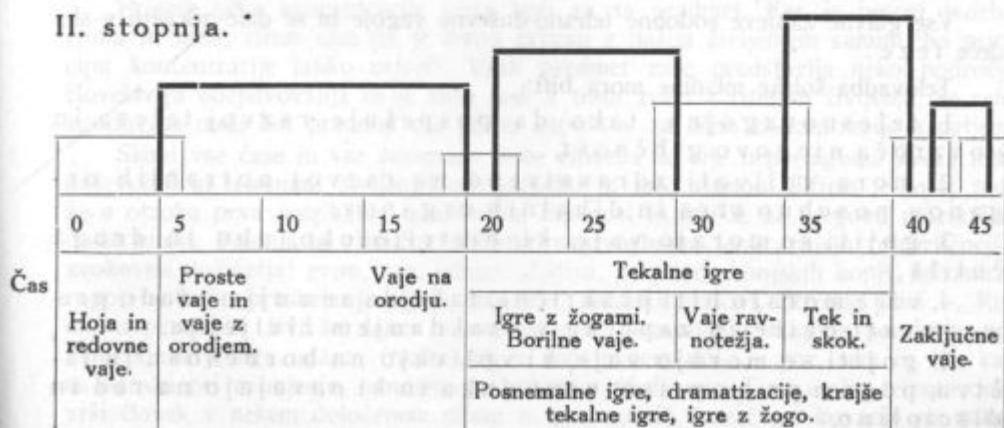
III. stopnja za 12.—16. starostno leto.

Za vsako stopnjo podaja po eno osnovno razdelitev, poleg tega pa še po 2—4 variacije, v katerih predvideva razne spremembe. Za vsako stopnjo priobčuje le osnovni primer z grafičnim diagramom v katerem je naznačeno, koliko časa traja posamezni del. Višina stolpcev pa naznačuje približno napornost tistih vaj. Debelo označene črte v diagramih označujejo glavne vrste vaj. Med posameznimi glavnimi panogami pa so prehodi ali pa krajši do največ 5 minut trajajoči vadbeni vložki. Ako vpletemo daljše vložke, lahko skrajšamo posamezne glavne vadbene panoge za 1—2 minuti. (Glej diagrame!)

I. stopnja.

II. stopnja.

III. stopnja.

0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60
Hoja in redovne vaje.	Proste vaje in vaje z orodjem.		Vaje na orodju.		Tekalne igre						Zaključne vaje.	
					Igre z žogo. Borilne vaje.	Vaje v ravnotežju in posebne vaje.	Teki in skoki.					

Podal sem vse najmarkantnejše in najvažnejše razdelitve telovadne ure. Jih je pa še več, ki so deloma zastarele ali pa deloma osamljene. Posebno v Nemčiji priporoča skoraj vsak pisatelj telovadnih knjig svojo metodo in svojo razdelitev.

Za naše razmere sta najprikladnejši razdelitvi Hellerjeva in Baronova, saj tudi obe upoštevata Tyršev sestav in sokolske prilike. Nadalje je tudi dobra razdelitev dr. K. Gaulhoferja.

Pripominjam pa, da nobena razdelitev ne sme postati šablona. Učitelj ali katerikoli vaditelj mora imeti v vidu cel niz zahtev moderne telovadbe, ki se ne morejo šablonsko rešiti. Nekatere principe pa si mora vsak osvojiti, ako hoče, da bo v vsaki uri zaposleno kolikor mogoče celo telo, tako da prične z lažjimi vajami, in da z njimi polagoma uvede otroke v polno fizično delo ter konča z lažjimi vajami, da ne odide deca razgreta s telovadišča.

V naših šolah je vpeljana sokolska telovadba, kar znači, da je telovadba le sredstvo za doseg višjih ciljev. Vemo, da vpliva telesna moč in zdravje tudi na duševni razvoj in značaj. Smotrna telovadba vpliva na samozavest, ponos, pogum, hrabrost, junaštvo, vztrajnost, prisotnost duha, vceplja telovadcu smisel za red, snago in disciplino itd. Zato moramo vedno misliti pri izbiri vaj za posamezne ure (ali tedne, mesece) na vaje, ki vplivajo na človeške vrline kakor: na borilne vaje (pogum, hrabrost, samozavest), na igre z žogo (prisotnost duha), kolebnica (vztrajnost, prisotnost duha) itd. Razumljivo je, da ne moremo upoštevati vseh vaj, ki bi lahko zadostile vsem telesno in duševno vzgojnim zahtevam v eni uri, ker je ura veliko prekratka. Gotovo pa je, da vse take vaje v 14 dneh ali v treh tednih morajo priti na vrsto.

Vse glavne zahteve sodobne telesno-duševne vzgoje bi se dale združiti v sledeče teze:

Telovadba šolske mladine mora biti:

1. telesnovzgojna, tako da pospešuje razvoj telesa in povzroča njegovo gibčnost,
2. mora vplivati zdravstveno na razvoj notranjih organov, posebno srca in dihalnih organov,
3. gojiti se morajo vaje, ki bistrijo oko, uho in druga čutila,
4. vaje morajo biti praktične, tako da se z njimi dajo premagovati ovire in zapreke v vsakdanjem življenju,
5. gojiti se morajo vaje, ki vplivajo na borbenost, junaštvo, pogum pa na prisotnost duha in ki navajajo na red in disciplino.

Nova pota pevskega pouka.

K najvažnejšim vzgojnim činiteljem prištevamo tudi pevsko umetnost. Že Goethe je v svojem vzgojnem spisu »Pedagoška provinca« odkazal petju in glasbi sploh izjemen, vse ostale predmete prekašajoč položaj. Petje je bilo v provinci prva stopnja izobrazbe in izhodišče vsem predmetom. Pesem močno vpliva na človeško srce in na človeški značaj. Pesem je godba srca. Nič nas ne more bolj ganiti kakor z dihom notranjega občutja obdan in v glasbo odet materin jezik.

V petju tiči močna izraževalna sila, ki je ni odkril šele sodobni napredujoči duh, ampak je bila znana že našim pradedom. Vso svojo bol in vse svoje veselje je narod izlil v svojo pesem. Zato je ona obenem tudi avtoritativen zgodovinski vir. Le pogledjmo k bratom Srbom! Njih narodna pesem je po svojem besedilu po svoji melodiji najpristnejše zgodovinsko sporočilo, ki je šlo od roda do roda in se ohranilo stoletja neokrnjeno in nespremenjeno. V modernem vzgojstvu se pripisuje glasbeni izraževalni sili še prav poseben pomen. Hočemo namreč, da jo spoznajo vsi, da ne bo služila samo narodu kot celoti, temveč tudi poedincu kot izraževalno sredstvo. Seveda ne smemo pretiravati in zahtevati, da se mora že vsak poedini šolar vzgojiti v komponista, ali do neke mere produktiven lahko postane vsak otrok. To je baš namen nove pevske učne metode, iskati, vzbujati in razvijati v otroku speče produktivne sile, ki naj se sproste v ustvarjanju del, ustrežajočih njegovi zrelosti.

Petje se večinoma še danes poučuje na isti pedagoško-primitivni način, kakor so to delali pred več desetletji naši predniki. Kakor nekdanj, tako obstoja tudi danes ves pouk petja v predvajanju in posnemanju. To je vsa naša pevska umetnost pri mladinskih in pri večini moških in mešanih pevskih zborih. Je že res, da se z vztrajnostjo in doslednostjo tudi na ta način dosežejo uspehi, ki jih občudujejo celo poklicni glasbeniki, kaj šele laiki. Kaj je bolj zapeljivega, kakor stopiti s stoglavo mlado pevsko družino pred tisočglavo množico in izvajati težke pesmi s čisto in točno intonacijo, dovršeno interpretacijo in vzorno dinamiko. Koliko poslušalcev pa ve ali se zaveda, da je ta efekt dosežen z delom, ki nalikuje vse bolj dresuri kakor pa vzgojnemu delu. Vsak resen glasbeni pedagog bo obsodil tako ravnanje kot nesmiselno in kvarno početje. Škoda za čas in trud. Tak zbor kot celota sicer nekaj predstavlja, kakor hitro pa se po izpolnjeni šolski obveznosti razide, razpade tudi ona zgradba uspehov, ki smo jo preje tako občudovali. Torej v celoti vse, kot posameznik nič. Naloga šole pa je, da vzgoji tudi posameznika in da ga uporabi za samostojno udejstvovanje. Tega pa brez znanja not ni mogoče, razen tega moramo upoštevati princip samodelavnosti tudi pri pevskem pouku. Ni poglavitno, koliko učne snovi otrokom nudimo, ampak, kako si otroci to snov pridobivajo.

Princip učne koncentracije velja tudi za ta predmet. Ker je pesem tvorba ritma in tona, ritem sam pa je tesno zvezan z našim življenjem samim, bo principu koncentracije lahko ustreči. Vsak predmet zase predstavlja neko področje človeškega udejstvovanja in je zato tudi v tesni zvezi z ritmom življenja. Še celo zgodovina nudi kot predmet vse polno napotkov za učno koncentracijo s petjem.

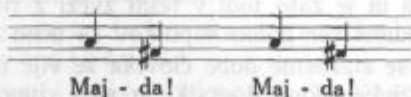
Skozi vse čase in vse starostne dobe človeka se vije nepretrgoma zveza med duševnimi in telesnimi življenjskimi dogodki in med ritmom. Ritem je torej tudi že v otroku prva muzikalna izraževalna možnost in merilo za njegovo muzikalno nadarjenost. Posluš in ritmične občutke neprenehoma izobrazujejo najrazličnejša zvokovna doživetja: zvon, ura, udarci kladiva, peketanje konjskih kopit, železnica, ropot motorja, prasketanje ognja, grmenje, živalski glasovi, človeški klici... Ritmična praoblika živi še danes v neprestanem ponavljanju skupine poudarjenega in nepoudarjenega udarca (maha) ali v enostavnem dol — gor, sem in tja, kar se odraža pri zvonjenju, odnosno pri nihanju nihala ure. Tudi vsako telesno delo vrši človek v nekem določenem ritmu n. pr.: mlatič, kovač pri kovanju na nako-

valu, pritrkovalec v zvoniku, skupno dviganje težkih bremen... Kadar zvečer ležemo v posteljo in prislušujemo tiktakanju ure, nehote povsem podzavestno razporedimo tiktakanje v poudarjene in nepoudarjene udarce: tik — tak, tik — tak... Ritem je tako tesno zvezan s človekovim udejstvovanjem, da opravljamo delo v določenem ritmu, ne da bi se tega sploh zavedali.

Ritma ne smemo zamenjati s taktom. Ritem je živ in tekoč, je doživetje posameznika, njegov občut in izraz. Več zaporedno si sledečih tonov nas prav nič ne gane in naj bodo ti toni še tako zvočni in jasni. Kakor hitro pa jih poživimo z ritmom, zadira iz te mrtve tonske linije življenje, spajajoče se v melodijo: Ritem je tej zgradbi tonov vdihnil življenje, on je njena duša. Za simetrično zgradbo potrebujemo še takta, čigar funkcija je povsem mehničnega značaja in se uveljavlja v razporejanju in merjenju.

Grafična označba za trajanje in višino tonov so note. Šele s poznavanjem not se nam odpre popolnoma nov muzikalni svet. Z njim pritegnemo k sodelovanju tudi vid, kar je velikega pomena. Predstava je šele tedaj popolnoma jasna in umljiva, ako je pridobljena z vsemi čuti. Kakor so črke grafična znamenja za glasove, tako so note grafična znamenja za zvoke (tone). Preden naučimo otroke abecede, porabimo za to delo najmanj 1 leto. Kako pa učimo otroke glasbene abecede — not? Tako, da enostavno napišemo c-dur tonsko skalo in pojasnimo, da je to glasbena abeceda. Potem nadaljujemo z razlago celih in pol-tonov, višajev, nižajev, intervalov... Tak način podajanja glasbene abecede upravičeno lahko vzporejamo z iznajdljivostjo očanca iz pretekle dobe (pred 100 leti), ki je učil svojega sinčka abecede z zgodbami ali molitveno knjižico v rokah. Za vsako novo znamenje — črko v elementarnem razredu napravimo dolgo pripravo. Prav tako bi morali postopati pri obravnavanju glasbene abecede. Vsako novo noto mora zaznati otrok z vsemi čuti. Seveda je nota sama na sebi mrtvo znamenje, kakor je tudi črka otroku nekaj tujega, mrtvega. Toda pri obravnavi smo jo posneli iz narave — nastavka ustnic, izgovarjajočih samoglasnik o. S tem smo ji dali življenjsko in otroku umljivo vsebino. Isto je z notami. Sprva je podoba note lahko ročaj pri črpalki, nihalo pri uri, bat v zvonu, plesoča žlica, obesek na božičnem drevescu..., toda vse te predstave se končno strnejo v neko splošno, bistveno predstavo note. Dalj ko je mogoče, ostanimo pri teh označbah in se izogibajmo abstraktnim imenom, ki otroku prav nič ne povedo. Zato tudi taktov sprva ne bomo imenovali dvočetrtinski, tričetrtinski... takt, marveč dvodelni, tridelni... takt, pavze so čas za prisluškovanje, ritmična vrsta je pot s stopinjami, notno črtovje je hišica s 5 nadstropji, mesto označbe takta zapišemo hišno številko. Ako je hišna številka 2 ali 3, vemo, da morajo biti v vsaki sobi 2 ali 3 notni možički. Če je kje eden manj, je tam znamenje za prisluškovanje. Pred vsako hišo je hišni ključ (vijolinski g ključ).

Prvi znak prebujajoče se muzikalnosti v otroku se izraža v melodični obliki klica v mali padajoči terci. Bratec kliče svojo sestrico:

To je prvi interval in motiv obenem. V teoriji je to 3. in 5. stopnja d-dur tonske lestvice. Šele polagoma se iz tega klica razvije še osnovni ton d. Prvi pevski pouk je zadevanje tona a², ki ga damo otrokom z glasbenimi vilicami. Odslej nam vedno služi za izhodišče. Uspešno sredstvo za pridobivanje tonske predstave je počoje govorjenje. Berilni sestavek, pregovore, izreke ali pesmice naj izgovarjajo posamezniki in ves razred na vedno istem določenem tonu. Velikega pomena so te vaje v pričetku šolskega leta v elementarnem razredu, ker le na ta način je mogoče dovesti kaos otroških glasov na neki približno skupen nivo.

Že v 1. šolskem letu rišemo tonske in ritmične simbolne slike, uporabljajoč oblike najraznovrstnejših predmetov. Ni to samo priprava na poznejšo notno pisavo, marveč tudi težnja po spojitvi ritmičnih in zvočnih predstav z optičnimi. Šele po pridobitvi osnovnih pojmov in predstav se pričinja v otroku glasbeno produktivno delo. Najboljši kažipot, oporo in sredstva bomo črpali iz naravne govorne melodije. Pravo petje po notah spada šele v 3. šolsko leto.

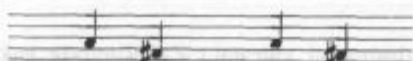
Nova metoda pevskega pouka nikakor ne zametava popevanja že zgrajenih pesemc, temveč stremi samo za izboljšanjem poučevanja. Ne pojasnjuje samo besedila, ampak tudi ritem, motive, melodijo in njeno zgradbo... Učenje pesemc je potrebno za razvoj muzikalnega spomina in za nego izraževanja. Kako naj bi bili sicer učenci zmožni, pesemco vzorno in občuteno zapeti, ako niso nikdar imeli prilike, slišati vzglednega prednašanja pesemce od učitelja samega? Za ta namen je prednašanje in posnemanje tudi edino in nenadomestljivo sredstvo.

Posebno še uvažujmo izobrazbo glasu! Iz lastnega doživetja je vsakomur znana privlačnost in moč stopnjevanja čustvenega nastrojenja poslušalcev občuteno in z lepim glasom zapete arije. Mnogo več uspehov doseže igralec in govornik, čigar glas ne udarja, ampak zveni, ne preti, ampak vabi... Še celo trgovec prijetnega glasu nam je bolj simpatičen in raje zahajamo k njemu. Uspeh govornika v radiu je mnogokrat v prvi vrsti uspeh, odnosno neuspeh njegovega glasu. Poprednji pogoj lepega govorjenja in petja je pravilno dihanje. Napačno je, zahtevati od učencev čim glasnejših odgovorov. Odgovori naj bodo vedno le točni in razločni v izgovorjavi, a nikdar ne kričavi. Sredstvo za dosego tega namena je pogosto deklamiranje in pevski govor.

Ritem in tonalnost sta medsebojno vedno v najtesnejši zvezi, a sama še ne moreta ustvariti samostojnega in simetrično izdelanega muzikalnega dela. Ritmu še nedostaja oblike. Že po prvih poizkusih samostojnega dela bodo učenci spoznali, da tvori skupina 4 taktov zase zaokroženo celoto, ki jo zopet dalje z lahkoto raztegnemo na 8 taktov, ki predstavljajo tako zvano osemtaktno periodo. Obe 4 takti skupini v periodi imata neko sličnost, če tudi sta oba dela popolnoma enaka in imata le različne zaključke (kadence), je to še vedno 8 taktna glasbena periodo. Ker imenujemo 4 taktno skupino stavek, se potem tudi cela osemtaktna periodo deli na dva stavka. Prvi stavek se običajno končuje z dominantno, a drugi s toniko. Kadar se tudi drugi stavek končuje z dominantno, je to znamenje, da se ta osemtaktna periodo še nadaljuje v 16 taktno periodo.

Opisal sem najvažnejše smernice in stremljenja v iskanju novih potov v pevskem pouku. Niso to zgolj teoretična raziskovanja brez praktičnih napotkov. Vpogled v pevsko učno uro, na novih izkustvih in muzikalno pedagoških smernicah zasnovanega pevskega pouka najbolj pokaže učna slika sama. Vrednost vsake novotarije najsigurneje preizkusimo s prakso. Zato hočem tukaj pokazati, da je mogoče, da že otrok lahko samostojno ustvarja, ter obenem razloži nov način pridobivanja glasbenih pojmov. Predpostavljam, da otroci že poznajo ton a¹ in ton fis¹, ki smo ju spoznali na otroškem klicu. Poznajo tudi že ritmično praoblisko v dvodelnem taktu. Pridobili bomo pojem in znamenje za pavzo ter ton d¹. Iz teh pojmov, predstav in znamenj bomo skovali kratko pesemco. Podajanje pojmov in znamenj zanje se vrši počasi in vedno v okviru ostalega, zlasti še jezikovnega pouka takole:

»Prejšnji teden sem Vam pripovedoval o učencu Marku in njegovi sestrici Majdi. Kdo še zna posnemati njuno mamo, kako ju je poklicala k zajtrku?« Učenci bodo takoj zaklicali:

Mar - ko!

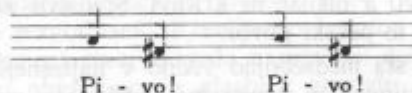
Maj - da!

Poklicati ju hočemo vsi. Zapojmo najprej ton a! Sedaj pa pokličimo Marka in Majdo tako, da bomo pričeli s tonom a! (Marko, Majda.) Zlogujmo obe imeni! Sedaj pa po zlogih zapojmo! Ali smo vse zloge enako zapeli? (Ne, vsak drugi zlog smo bolj nizko zapeli.) Prav, kako pa imenujemo ta drugi nižji ton? (To je ton fis.) Zapojmo še enkrat, a tako, da bomo imenovali tone in pokažimo z roko!*

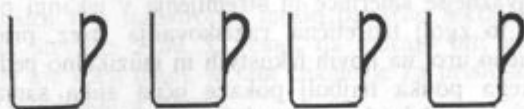
Učenci pojejo in držijo roko v vodoravnem položaju, dlan navzdol, pri a v višini oči, pri fis v višini ust.

*Povedati Vam hočem še nekaj o Marku in Majdi. Njun stric ju je povabil za praznik sv. Rešnjega Telesa v Ljubljano. Do kolodvora ju je spremil oče, a v Ljubljani ju je že čakal na kolodvoru stric. Ko sta izstopila, sta se s težavo prerila k stricu, toliko je bilo ljudi in glasno so se pogovarjali. Marko je brzo opazil med gnečo črno oblečenega dečka z belim jopičem, ki je držal v vsaki roki vrček piva in tekal ob vlaku sem in tja. Kdo je bil ta deček in kaj je delal? (Bil je natakar kolodvorske restavracije in je prodajal pivo popotnikom.) Kako ga je prodajal?« »Klical je:

»Zakličimo vsi! Še enkrat pa začnimo s tonom a. (Učitelj udari z glasbenimi vilicami.) Zlogujmo to besedo! (Pi - vo.) Ali smo oba zloga zaklicali z istim tonom? (Ne, zlog pi smo zaklicali na ton a, zlog vo pa na ton fis.)

Zakličimo še enkrat pa pazimo, kateri zlog bomo glasneje zaklicali. Kaj opazimo? (Zlog pi je vedno glasnejši.) Koliko zlogov ima beseda pivo? Koliko vrčkov bi narisali, ako bi mesto vsakega zloga narisali en vrček? (Ako zakličemo, enkrat 2 vrčka.) Natakar je dvakrat zaklical! (Potem štiri.) Narišimo!*

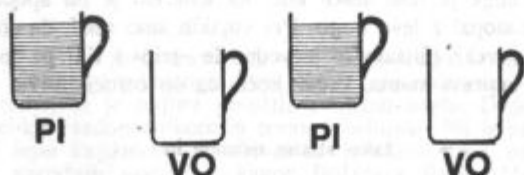

*Pod vrčke natiskajmo še zloge. Katerega pod prvi vrček? (Zlog »pi«.) Pod drugega? (Zlog »vo«.) Pa saj smo nekatere zloge močnejše zaklicali! Kako bomo potem to narisali? (One vrčke bomo napolnili s pivom.) Dobro!« Nastane sledeča slika na tabli:

Poiščimo ton a! (Z glasbenimi vilicami.) Zakličimo še enkrat na tonu a! Ze preje smo rekli, da smo zaklicali zlog »pi« na a tonu, a zlog »vo« na fis tonu. Kako bomo

sedaj narisali to sliko, da bomo videli, kateri zlog zakličemo na a tonu in katerega na fis tonu? (Drugo kupico narišemo nižje.) Takole:

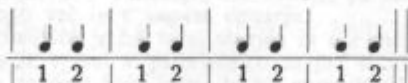

»Vrnimo se k otrokoma in stricu. S kolodvora so odšli vsi trije na stričev dom. Popoldne je bila procesija, pa ne samo ena, 4 ali 5, morda tudi več. Ljubljana je velika in ima tudi mnogo cerkva. Marko in Majda bi kaj rada šla za procesijo, ali stric jima tega ni dovolil; bal se je, da se ne bi izgubila. Zato pa so šli vsi trije v mestni park. Tod mimo je šla procesija in sta jo Marko in Majda prav dobro videla. Slo je mnogo ljudi. Še celo vojaki so bili vmes. Imeli so svojo godbo. Pa kako so korakali. Vedno so stopali vsi hkratu z isto nogo. Kar odmevalo je po ulici: trip — trap, trip — trap...

Posnemajmo še mi to korakanje! Na »trip« udarimo z levo, a na »trap« z desno nogo! Ali te stopinje lahko narišemo? Ker so hodili vojaki po cesti, moramo tudi mi najprej narisati cesto, samo kako? (Narišimo črto!) Na to cesto bomo narisali stopinje. Vsakokrat, ko prestopimo, narišimo eno nogo s stopalom! Govorite počasi, da bom sprti lahko risal!

Vi udarjate z nogami in govorite, jaz bom pa kazal stopinje s palico na tabli! Dobro pazite! Ali ste z obema nogama enako močno udarili? (Ne, vedno z levo močnejše kakor z desno.) Kako bomo to narisali? (To nogo narišemo debeleje.) Koliko korakov moramo napraviti, da prestopita obe nogi? (Dva.) Zato lahko tudi štejemo in mesto »trip — trap« rečemo »ena — dve«. Stopajmo in štejmo! Podpišimo pod stopinje še številke! Koliko korakov spada vedno skupaj? (Dva.) Kako bomo to označili? (Vmes napravimo črto.) Kako imenujemo ta »ena — dve«? (Ker učenci že poznajo pojem »takt«, bo to lahko šlo. Pojem za takt smo že preje pridobili pri obravnavanju tiktakanja ure.) »Takt.« »Kakšen takt? (Dvodelni takt.) Napišimo to! Kaj napravimo na koncu?« (Dve črti.) Slika na tabli:

Kako se imenujejo črte, ki označujejo takte? (Taktnice.) S katero nogo smo vedno močnejše udarili? Kje je v taktu? (Za taktovo črto.) Kateri del takta? (Prvi del.) Kaj predstavljajo te stopinje? (Note.) Torej prva nota v dvodelnem taktu je vedno bolj poudarjena kakor druga.

»Za vojaki v procesiji je korakala tudi vojaška godba. Eden izmed teh vojakov je nosil posebno velik boben in udarjal po njem. Marku je to posebno ugajalo, zato je začel z ustnicami posnemati glas bobna bam brbam, bam brbam... Posnemajmo ga še mi! Mi poznamo že dva tona, a in fis. Zapojmo ju! Ta bambrbam pa ni bil ne a ne fis, zakaj? (Ker je debelejši, nižji.) Poskušajmo dobiti ton za bambrbam! Gotovo nam bo eden izmed učencev zapel ton d¹, ker je osnovni ton d-dur trizvoka. (Tega se moramo oprijeti.) Poslušajte Borisa, on je prav lepo zapel! Zapoj še enkrat!«

Učenec poje:

Zapojmo vsi! To je novi d ton!

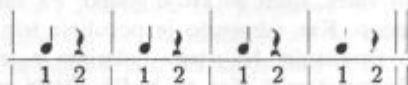
»Po končani procesiji gredo domov. Spotoma srečajo reveža, ki je imel eno samo nogo. Mesto druge noge je imel lesen kol, na katerem je bil spodaj pritrjen kavčuk. Slišali so le, kako je stopal z levo nogo. Pri vojakih smo rekli, da so hodili trip — trap, kako pa je hodil ta revež?« (Slišalo se je vedno le »trip«.) Kaj pa mesto »trap«? (Tu je bilo tiho.) Kako pa napravi mama, kadar hoče, da so otroci tihi?»

tako stisne ustnice in

pritisne kazalec nanje;

to skupaj je znak za molčanje.

»Sedaj bomo pa tudi hojo tega reveža lahko narisali. Znamenje za »trip« že poznamo, mesto »trap« pa narišemo znak za molčanje.«

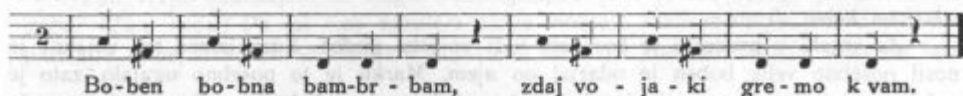

»Korakajmo in štejmo! Na dva tako tiho, da se nič ne sliši! Pomnite, ta znak za molčanje se imenuje pavza!«

Ko sta prišla Marko in Majda nazaj domov k svojim staršem, sta drugim otrokom pripovedovala, kaj sta vse videla v mestu. Najbolj so jima ugajali vojaki. Takoj so se dogovorili, da se bodo igrali vojake. Samo neko pesem morajo znati, da bodo lažje korakali. Marko se je takoj domislil, da je nekje čital pesemco: Boben bobna bambrbam, zdaj vojaki gremo k vam. Ponovite za menoj te besede! Sedaj pa udarjajmo z nogami in izgovarjajmo pesemco! Izgovarjajmo po zlogih ter one zloge, ki pridejo na levo nogo, bolj poudarimo! To korakanje hočemo narisati! Napravimo še taktove črte! Kje? (Vedno pred poudarjenim zlogom.) Kakšen takt? (Dvodelni.) Kaj pa za bambrbam, tam nekaj manjka? (Narišemo znak za molčanje — pavzo.)

Z že od prej znanima tonoma a¹, fist in novo pridobljenim d¹ za bambrbam bomo prav lahko skovali sledečo pesemco:

To bodo učenci prav radi peli. Dodamo lahko še 2 kitici:

Boben bobna bambrbam,
dobrih postelj dajte nam.

Boben bobna bambrbam,
jutri pojdemo drugam.

Ta učna slika je prirojena za I. razred, vendar se z njo lahko okoriščajo tudi drugi razredi. Ni pa potrebno, obdelavati vso to snov v eni sami učni uri, ker je snovi preveč. Tudi ne bi bilo dobro, obravnavati jo samo v pevski uri. Priključimo jo k ostalemu pouku!

Spomini in izkušnje.

(Nadaljevanje.)

6. V pripravnici.

Bil sem na razpotju. Mati je ozdravela in tako je bil prečrtan moj namen, da ostanem kratkoma doma ali da se lotim bratove obrti. Ko je spoznala mati, da nimam nikakega veselja več za študiranje, se je najbrž potožila svojemu očetu. Dedek je imel v bližini krasno posestvo z velikim sadonosnikom in tremi čebelnjaki. Bil je za tisto dobo izredno inteligenten. Imel je lepo knjižnico, udeleževal se je skoro vseh narodnih taborov ter bil pobratim starih narodnih voditeljev kakor Božidara Raiča, Davorina Terstenjaka in drugih. Znal je mnogo zanimivega pripovedovati iz mladostnih časov, ko so še kolikor toliko gospodarili razni graščaki, tvorili vozniki itd. Pripovedoval mi je, kako je nekoč vodil škofa Slomska po neki pohorski poti. Odrezal mu je v gozdu krepko palico. Ko sta se vrnila, mu jo je Slomšek vrnil in rekel smehljaje: »Tu imate zdaj škofovsko palico!« Imel sem ga silno rad. Gotovo je želel, da bi iz mene postalo kaj prida.

Nekega dne me je naprosil, da bi mu prišel drugo jutro pomagat orat. Seveda sem bil za to takoj pripravljen. Preden je solnce vzhajalo, sva že bila na neki bolj oddaljeni njivi. Jaz sem bil za gonjača. Ne vem, ali sem res bil tako neroden, ali je bilo to name-noma: ničesar mu nisem storil po volji. Krepka vola me nista hotela prav ubogati, zdaj sta šla preveč na levo, zdaj preveč na desno, zdaj prenašlo, zdaj prepočasi in dedek je venomer godrnjal in vpil. Solnce je vedno bolj in bolj pripekalo in mene je strašno žejalo. Mikalo me je že, da bi zavrgel bič in pobegnil, toda bilo me je sram. Z veliko težavo sva izorala njivo. Na poti domov sva postala pri gostilni ob cesti in dedek je naročil hlebček kruha, merico vina in kisle vode. Ali se mi je prileglo! »Vidiš, kako tekne, če se človek utruži!« je dejal dedek prijazno ter nadaljeval: »Trdo je, trdo, pa se boš že moral privaditi, ako rajši delaš, nego študiraš!« Zadel me je ost njegovih besed in molčal sem. Pozneje sem izvedel, da so tisto njivo orali sicer vedno po dva dni.

Ko je bila mati nekoč v mestu, ji je pripovedovala žena nekega steklarskega prodajalca, ki je bila stanovala v isti hiši, kakor moj brat, kako se mi je godilo. Doma me je mati izpraševala, ali je bilo res tako, in jaz sem pomale priznaval. Prej se nisem bil nikdar pritožil. Mati je povedala, da bi me tista gospa, ki se je preselila v neko drugo hišo, vzela na stanovanje in hrano. To mi je ugajalo in vrnilo se mi je takoj veselje do študiranja. Seveda ne več za gimnazijo. Po razgovorih z nekaterimi znanci sem rekel, da bi rad šel na učiteljsiše. Mati je bila tega sklepa vesela. Oče se je pobotal s tisto ženo tako, da bo plačeval nekaj v denarju in nekaj v naturalijah. To je prišlo vsem prav. Starši so laže zmagovali, a gospodinja je dobivala toliko krompirja, moke, zabele, olja itd., da ji ni bilo treba kupovati. Se danes mi postane mehko pri srcu, ko se spomnim očeta, kako je skoro vsako soboto privlekel raznih pridelkov. Tu in tam jih je pripeljal z vozom. Preden je odhajal, je vedno prešteval drobiž, ki ga je še imel, in dal meni polovico. Hrana pač ni bila tako dobra, kakor pri bratu, a — stradal nisem. Pri tej gospodnji bi bil ostal do konca študij, pa je umrla, ko sem bil v četrtem letniku. Takrat sem prišel k odličnejši rodbini in v odličnejše stanovanje, pa sem bil večkrat lačen, dasi je plačeval oče tamkaj mnogo več in v samem denarju.

Sklep za prestop na učiteljsiše je bil torej storjen in oče me je spremil k vpisovanju. Stari, nadušni ravnatelj me je vpisal v pripravnico in jaz si nisem upal ugovarjati. Pa je b. lo prav za prav škoda za čas; kajti lahko bi bil napredoval v prvem letniku.

Odslej sem imel pred seboj novo pot z določenim smotrom in z veseljem sem se lotil dela. Zgodilo pa se je v začetku šolskega leta še nekaj, kar je imelo za posledico popolni prelom s preteklostjo.

Moj znanec »privatist« je kmalu izvohal moje novo stanovanje. Neke sobote po obedu je prišel k meni z dvema drugima tovarišema in me povabil v trgatav k svojima bogatima tetkama. Jaz sem bil že v počitnicah storil trdni sklep, da prekinem vsako ob-čevanje s tem dvomljivim človekom in zato mi ni bilo ljubo, da me je našel. Ko pa mi je začela gospodinja prigovarjati, naj le grem in prinesem še njej nekaj grozdov in ko so silili v mene še tovariši, sem se vdal. Gospodinja mi je še dala svež robec za grozdje.

Po dobri uri hoda smo prispeli štirje junaki do pohorskih vinogradov. Na vprašanja, kje je posest dobrih tetk, je odgovarjal naš vabitelj, da bomo že videli in da ni več daleč. Čudno pa se mi je zdelo, kako je fant motril vsak vinograd, kakor da bi se sam prav ne spoznal. Ko je opazil moje vznemirjenje, nas je pomirjeval takole: »Veste, moji teti sta silno skopi, pa mi je skoraj ljubše, če nas ne vidita. Bodimo tihi!« Spreletela me je nevolja in hotel sem se vrniti. Baš tedaj pa je stopil naš vodnik v vinograd in mi za njim. Drugi so hiteli zobati, jaz pa sem razprostrl robec in polagal nanj lepe grozde. Zdajci je nekdo v bližini zakašljaj. Videl sem žensko, ki je nekaj nabirala. Mora-la je biti gluha, ker nas ni opazila. »Bežimo!« je vzkliknil naš gostitelj ter planil prvi v beg. Mi drugi seveda za njim. Na strmem pobočju sem zdrknul in se kotalil daleč po travišču z robcem v roki. Šele čez dolgo časa smo se zopet zbrali daleč v ravnini.

Naš voditelj nam je priznal, da nas je privedel »po pomoti« najbrž v kak tuj vinograd. Jaz pa sem bil takoj prepričan, da je bila vsa povest o bogatih tetkah kratkomočno izmišljena in da nas je fantalin vodil — grozdje krast. Še danes me obhaja groza, če se spomnim na ta dogodek. Bil sem silno ogorčen. Ko sem izročil gospodnji od zmečkanega grozdja moker robec, sem ji pripovedoval vso dogodbo ter jo prosil, naj pošene malo-bridneža, ako bi si še drznil stopiti kdaj v stanovanje. Ko je čez nekaj dni res prišel, sem jo poklical. Pošteno ga je ozmerjala in ga s krikom pognala po stopnicah. Od tega dne nisem več videl fanta mnogo let. Menda je izginil iz mesta. Ko sem kot mlad učitelj nekoč vstopil na pristojni postaji v velik železniški voz, sem opazil v oddaljenem kotu dva orožnika, ki sta imela v sredini vklejenega mladega človeka. Zgledal me je in povesil oči. Bil je — on. Mislim vsaj, da je bil, pogledati nisem mogel več tjakaj. Od opisanega dogodka se je moje življenje popolnoma izpremenilo. Postal sem nezapljiv in tičal sem vedno doma. Ker mi je preostajalo dosti časa, sem mnogo, mnogo čital.

Iz pripravnice se spominjam razen večine tovarišev menda vseh profesorjev. Bil je dobričina — veroučitelj, dober, predober profesor nemščine in zgodovine, znani učitelj za goslanje in petje, ki je šele po dveh letih dognal, da nimam pravega posluha, mlad učitelj slovensčine, ki pa nas Slovencev ni maral ter je dobro ocenil samo edinega renegata med nami, dasi ni znal niti približno toliko kakor mi drugi. Najbolj pa se spominjam precej starega profesorja za prirodoznanstvo. Revež je bil versko blazen ter izvajal ob napadih razburljive prizore. Vkljub temu je bil še precejšen del naslednjega leta naš učitelj. Skoro polovico učnega časa je porabljal za pobijanje Darwinove teorije. Če je nameraval kdaj izpraševati, ga je gotovo kak navihaneč spomnil na to ime in — rešeni so bili za tisto uro vsi tisti, ki se niso nič učili. Najbolje pa je odrezal neki »nemški« tovariš iz Celja. Profesor je našteval razne živali, rastline in rudnine, a mi smo jih morali uvrščati v trojno kraljestvo prirode. »In človek?« je vprašal končno našega Celjana. Pričakoval je odgovor, da ne pripade človek niti živalstvu, niti rastlinstvu ali rudninstvu. Prefriganec pa je odgovoril: »Človek? Človek spada v — nebeško kraljestvo.« Blaženost se je razlila po profesorjevem licu. »Mladi človek,« je dejal, »klobuk doli pred vami! Vi ste največji filozof sedanje dobe!« In navdušeno ga je hvalil in poveličeval do konca ure. Naš tovariš je imel odslej v prirodoopisju vedno red »izvrstno« Nekateri so ga zavidali, drugi so uganjali burke, meni pa se je profesor smilil.

Omenjeni fant je bil jako brihten in krepak. Stanoval je z nekim drugim našim tovarišem Celjanom, tudi — Nemcem, ki pa je bil silno slaboten. Nekoč sta se sprla, pa ga je zgrabil in s samo eno roko vzdignil in vihtel po zraku, kakor naš Silvin Hrust tistega Nemca na Zgornjem Stajerskem. Pa čudo: orjaka je vzela čez kako leto smrt, slabotnež pa je dosegel svoj smoter. Če se ne motim, je pognalo mladenica v prerani grob razuzdano življenje.

(Nadaljevanje sledi.)

Rokotvorni pouk v obrazovalnem načrtu narodne šole.

1. Rokotvorni pouk je treba motriti z dveh vidikov:
 - a) da se načelno uveljavlja in uporablja v vseh učnih predmetih in na vseh učnih stopnjah (učni princip),
 - b) da se uveljavlja kot samostojen predmet z določnimi učnimi urami v posebnih delavnicah in na šolskem vrtu tako da se v ta namen uporabljajo določne in le temu pouku namenjene naprave (učni predmet).
2. Rokotvorni pouk vzbuja in pospešuje s svojo lastno zakonitostjo vrsto v otroku spečih sposobnosti: zmisel za primernost in lepoto (barvo, obliko), spoštovanje do tehničnega znanja, pravilno vrednotenje materiala in orodja.
3. S tem, da globlje prodira v snov in nje obravnavo, sili otroka k opazovanju in izsledovanju, k samodelavnosti in samokontroli. Posebno pa miče otroka s tem, da skrbi za menjavo med telesnim in duševnim delom; otrok se veseli, če se mu kako delo posreči, njegova samozavest narašča.
4. Rokotvorni pouk črpa svoje snovi iz stvarnega pouka, šolskega življenja v splošnem in iz otroškega izkustvenega kroga. Kar se v tem pogledu doseže, naj se ocenjuje kot razvojni, ne kot končni uspeh.
5. Zato je rokotvorni pouk potreben kot sestaven del vzgoje vsakega človeka.
6. Rokotvorni pouk se lahko vrši kot učni princip in kot predmet v vseh šolskih razmerah. Pričenja se z deli v šolski sobi in na šolskem vrtu ob uporabljanju najpreprostejšega orodja. Potem se nadaljuje v posebnih delavnicah in po načrtu na šolskem vrtu. («Arbeitsschule» 1931/3/4.)

—en—

Op. ur. Zaradi pomanjkanja prostora tokrat nismo mogli objaviti gradiva, namenjenega za »Posvetovalnico«.

Zbirke učil.

Ko bo verbalizem povsem izginil iz naših šol, bo nastopil zopet realizem in zbirke učil bodo prišle zopet do veljave. A kakšne so sedaj! Niti na višjih zavodih niso vzor-ne, kako neki bi mogle zadovoljevati na vaških šolah! — Na temelju ugotovljenih nedostatkov v zbirkah učil predlaga v »Časopisu učitelek« 1932, V, Fr. Hlaváč: 1. Najti je treba primerno sobico za šolski kabinet, 2. vso navlako, ki se je v letih nakopičila in ki samo jemlje prostor, je treba odstraniti iz zbirke 3. v kabinetu je treba postaviti univerzalno omaro za učila. — Nato opisuje to univerzalno omaro, ki je podobna današnjim kuhinjskim trodelnim omaram. — Srednji del je največji in se deli na spodnji in zgornji prostor. Zgornji del (130 cm širok, 155 cm visok) ima vrata s šipami, ki se zapirajo in odpirajo kakor premična okna. Razdeljen je na dve polovici, v eni je pet, v drugi sta dve polici. Spodnji del moli za 20 cm naprej. Širok je spet 130 cm, visok 85 cm, globina pa se ravna po velikosti slik. Namesto vrat so žaluzije. V tem delu je osem gibljivih polic za slike brez obrobok. — Drugi levi del omare je širok 70 cm, visok 240 cm, globok 60 cm in ima za enokrilnimi vrati gibljive police in tri velike predale. — Desni del, enako velik kot levi, je urejen za zemljevide. — Velike šole si lahko omislijo več takih omar. II.

Razvoj muzikalnosti v dobi dozorevanja.

Na temelju svojih raziskovanj ugotavlja M. van Briesen, da je dar za glasbo zelo zamotana zadeva, ki se ne da lahko pojasniti. Temelji na daru za ozko spojeno trojico: za melodijo, harmonijo in ritem. Avtor je preizkušal 120 dečkov in deklic v starosti 12—19 let s posebnimi testi, s katerimi je hotel dognati: 1. absolutni in relativni sluh, 2. spoznavanje in razlikovanje intervalov, 3. razlikovanje akordov, disonanc in konsonanc, kadenc, dur in mol-akordov, ugotovitev in ponovitev vseh tonov akorda, 4. umevanje in pamtenje melodije, spoznavanje in opazovanje variacij v znani melodiji, 5. umevanje harmonije, spoznavanje pogreškov v kratki štiriglasni skladbi, 6. ritem: ponovitev motivov v različnih ritmih, 7. zavzetje in domiselnost pri poslušanju glasbe. — Poizkusi so ga preverili, da je razvoj muzikalnosti v dobi dozorevanja pri dečkih večji nego pri deklicah. Razvoj muzikalnosti je zvezan s celotnim duševnim razvojem in dozorevanje zelo vpliva na ta razvoj. Prirojena razvojna nagnjenja bolj učinkujejo nego vnanji vzgojni in učni vplivi. Višji muzikalni dar je združen z večjo globljevostjo domiselnosti in z večjo občutljivostjo. (Child Development 1932, 57.) II.

K reformi vaške šole.

Vaščanu je treba take vzgoje in nabožne razmere in narodnogospodarski odnosi. V ta namen so potrebne vaški šoli razne reforme:

I. 1. Vsaka šolska zgradba bodi okrašena (trate, vzpenjalke, cvetlice, živa meja itd.). 2. Vsaka šola imej vrt (redka drevesa, grmi, rastline, klopce, pesek itd.). 3. Šolska soba bodi podobna družinski sobi (poslikani zidovi, cvetje na oknih, zavesa, mize in stoli, akvarij, terarij, insektarij itd.). 4. Vsaka šola imej domoznansko zbirko. 5. S samopomočjo (zabave, gledališče) naj si oskrbi svoj gramofon, radio, epidiaskop itd.). 6. Vsaka šola si oskrbi delavnico, v kateri dečki izdelujejo za njo potrebne predmete, učenske pa vežejo knjige za knjižnico. 7. Vsaka šola skrbi za lastno pomoč učencem (tople pijače, juhe, polstene papuče, pomožno knjižnico itd.).

II. 1. Samodelavnost in samotvornost. 2. Denarnost (skupni načrti, skupno delo, poslovanje itd.). 3. Ozka zveza s starši. 4. Združevanje oddelkov pri pouku in spajanju predmetov v vzajemni pouk razen versiva, zgodovine in računstva. 5. Tiho delo za samonabrazbo in individualno zanimanje. (Deutsche Schule, 1931, 681.) II.

Pomožni razred

poizkusne osnovne šole v Nuslih pri Pragi deluje že četrto leto. V tem razredu so zbrani otroci, ki so radi kake neugodne vnanje okolnosti zaostali v kakem predmetu. Bolezen, neugodne socialne razmere, včasih enostranska nadarjenost dovajajo otroke v ta razred. — Ob določenih urah prihajajo v razred posamezna šolska leta. Urnik je tako sestavljen, da učenci ne zamujajo pouka v svojem razredu. Ko se dete toliko nauči, da lahko s pridom sledi pouku v zanj pretežkem predmetu, prestane hoditi v pomožni razred, a se lahko vrne vanj, če zopet opeša. Nekateri otroci prisostvujejo pouku v pom. razredu le nekaj ur, drugi le nekaj tednov. Na ta način se prepreči, da otroci radi težav v kakem predmetu ne izgube šolskega leta. Nova uredba ni nič drugega kot organiziran pomožni pouk, kakršnega bi tudi pri nas petični starši lahko privoščili svojim otrokom, če povoljno ne napredujejo. (Instrukcije!) — Na vsak način je pa zamilsel zelo praktična in ljudomila. (Tvořiva škola 1932, 25.) II.

Šolski obisk v kantonu Vaud.

Novi šolski zakon iz l. 1930. nalaga učiteljem osnovne šole v kantonu Vaud dolžnost, da morajo vsako odsotnost kakega učenca takoj sporočiti staršem ali skrbniku. Seznam tedenskih zamud se pošlje predsed-

niku šolske komisije, ki neopravičene zamude naznani prefektu (pol. ur.), ki vsako zamudo kaznuje z 0.50 franka. Če se zamuda ponovi, se kazni zviša na 2 in pozneje na 4 franka. Če je otrok zamudil šolo brez znanja staršev, zaprejo učenca v nedeljo. Tudi drugi prestopki zakona o obisku šole se kaznujejo z 20—50 franki. Kazni se pobirajo v prid šolskim knjižnicam in zbirkam učil. (Bulletin du B. I. d' C., Geneve 1932, 30.) II.

Stik šole z domom

na poizkusni meščanski šoli v Zlinu se vrši: a) z zborovanji, b) starši prisostvujejo poku, c) prisostvujejo tedenskim shodom učencev, d) se udeležujejo izletov in ekskurzij, e) šola izdaja mesečnik »Poročila staršem«, f) staršem se pismeno javljajo odlični in nezadostni uspehi za I. in III. četrtletje, g) starši se pismeno opozarjajo na važne okolnosti, ki se tičejo njih otrok, h) starši prihajajo na razgovor k ravnatelju in učiteljem in i) sodelujejo v zdravstvenih in socialnih zadevah, zlasti pa se posvetujejo z učitelji o izbiri poklica za svoje otroke. Poročila in nasvete staršev uporabljajo učitelji v šoli, (Naša škola 32, 204.) II.

Teden podeželske šole v Mainzu.

»Mednarodni pedagoški zavod v Mainzu je začel delovati s »tednom podeželske šole«. Namen prireditve je bil, poudariti vse, kar je zdravega v stremljenju po reformni vaške šole. V ta namen so za ves teden preložili v zavod enorazredno osnovno šolo iz Hornbacha s 31 otroki. Poizkusu je prisostvovalo 100 gostov, ki so se zelo pohvalno izrekli o delu učiteljev Beckera in Kirchera. Zavod bo s poizkusi za podvig podeželske šole nadaljeval. (Freie Schulz. 1932, 77.) II.

Spolna vzgoja v šolah učiteljskega naraščaja.

Lepo je označil na ferialnem zborovanju nalogo šole glede na spolno vzgojo otrok dr. M. Weisskopf, ki pravi, da otrokom ni treba spolnega pouka, ampak spolne vzgoje. Ta vzgoja naj se vrši v ozki zvezi šole in doma in se mora upoštevati v vseh predmetih. Nje končni cilj je, napraviti iz žen prave žene v plemenitem pomenu besede in iz mož prave moške. (Časopis učitelek 23, 5.) II.

Vzoren okrajni šolski vrt.

Na Češkem dobijo vzorne okrajne šolske vrtove. Vodja teh vrtove po poučeval vse učiteljstvo okraja, kako je treba upravljati šolski vrt. Opozarjal bo šolska vodstva na potrebna dela v posameznih letnih časih in vodil učne tečaje. Vzorni vrt bo skrbel za semena, potaknice, cepiče itd. — Seveda taka pomoč ne sme jemati vzornemu vrtu — vzornosti. (Naša škola 32, 206.) II.

Iz londonskih zavetišč.

V Londonu so zavetišča za otroke 2 do 5 let (Nursery Schools). Ustanavljajo se po večini v revnejših delih mesta in nudijo otrokom zdravo in ugodno oskrbo, medtem ko njih starši delajo v tovarnah. Otroke delijo na enote po 40 varovancev. Torej ima zavod 40, 80, 120, 160 otrok. Za vsako enoto skrbi 1 učiteljica z 2 pomočnicama. Učiteljica sprejema isto plačo kot učiteljice drugih angleških šol, pomočnice pa (14—18letne deklice) dobivajo 1 funt šterlingov na teden. (Věstnik 1932, 10.) II.

Kako nositi šolske knjige.

Šolske knjige nositi ni lahko. V roki ali v aktovki se težavno nosijo, tudi vpliva tako prenašanje knjig kvarno na rast šolskih otrok. Najbolje je, da se vrnemo k stari torbi, ki se je nosila z dvema oprtnicama na hrbtu. Tako nosi svoje stvari vojak v telečjaku, tako jih nosi turist v nahrbtniku. Zakaj bi to bila sramota za našo mladino, če bi nosila knjige v dobro zaprti usnjeni torbi, ki jih varuje dežja in blata in potnih rok in trganja. (Nar. pol.) II.

Ali spadajo vsi slepi otroci v posebne zavode?

Normalno nadarjeni slepi otroci duševno zelo trpijo, če se poučujejo skupno s slabo nadarjenimi otroki v zavodih za slepce. Zato poučujejo take slepe otroke v Zedinj. državah v javnih šolah skupno z zdravimi otroki; pouk dopolnjujejo z nekaterimi predmeti (braillejeva pisava). Neredko so slepci najboljši učenci v razredu. Skupna vzgoja za slepce dobra priprava za življenje in zelo podpira vzajemno razumevanje zdravih in slepih. (Soc. revue 1932, 425.) II.

Nemški vpliv v pedagogiki pada.

Izvrstni poznavalec evropskega šolstva, dr. Oskar Benda, piše v svojem delu »Die Lebensformen der höheren Schule«: »Nemška sfera pedagoških vplivov se krusi z rastočo hitrostjo. Pred svetovno vojno je zavzemala vso centralno in vzhodno Evropo, Italijo in Balkan, zdaj pa se član za članom iz tega masiva krusi. Vse bolj se uveljavlja francoski vpliv, ki sega tudi proti severu. Tudi anglosaška organizacija pridobiva na terenu.« II.

Problemi naglušnosti.

Na temelju studija o dednosti naglušnosti zaradi obolenja notranjega ušesa so ugotovili, da je treba razločevati dva tipa naglušnosti: a) sporadično naglušnost, ki se ne podeduje v premi črti, ampak nastopa le tedaj, če se poročita dva zdrava nositelja te lastnosti, nakar se pojavi bolezen pri nekaterih potomcih; b) dedno degenerativno naglušnost, ki zasega labirint in se v premi črti prenaša s staršev na otroke. (Efeta 1932, 58.) II.

Uporaba otrok za znanstveno delo.

Monakovski državni kemijski laboratorij je potreboval za proučevanje pigmenta na krilih metuljev kakih 20.000 glogovih belinov in kakih 20.000 citrončkov. Prosili so ministrstvo za dovoljenje, da smejo uporabiti za nabiranje takih metuljev šolsko dečo. Minister za šolstvo je uporabo otrok v označeni namen dovolil, ali le s pogojem, da bo delo prostovoljno in se bo vršilo v prostem času. (Zentralbl. 1932, 205.) II.

Špansko šolstvo

je bilo doslej zelo zanemarjeno. Število analifabetov iznaša še vedno 40 odstotkov, dosega pa v nekaterih provincah tudi 70, v Malagi celo 84 odstotkov. Zdravstvo je pod kritiko. V Barceloni so našli 52 odstotkov otrok, ki so kazali začetek jetike. — Šolska reforma hoče v petih letih odpreti 27.000 novih razredov. Kje bodo vzeli učitelje za to število razredov? (O. i W. 1933, str. 87.) II.

Število učencev nemških srednjih šol pada.

Od leta 1931. na 1932. je bilo manj sprejetih v nemških srednjih šolah

v višjih realkah	387%
v realnih šolah	379%
v realnih gimnazijah	297%
v gimnazijah	230%
v progimnazijah	318%
skupno	317%

To dejstvo je povzročilo med Nemci neprijetno iznenadenje. II.

Kaj stanejo naše univerze.

Za vse tri univerze troši država skupno 73.607.148 Din. Beograjska ima 7.481 slušateljev in stane 30.907.647 Din. Zagrebska ima 4.723 slušatelje in stane 32.709.638 dinarjev. Ljubljanska ima 1.744 slušatelje, stane pa 9.989.863 Din. En dijak stane torej državo v Beogradu 4.131, v Zagrebu 6.925'50 in v Ljubljani 5.706 Din. (Vreme« od 4. III. 1933.) II.

Perzija proti tujemu vplivu v šolstvu.

Perzijski minister prosvete je izdal dekret, ki zabranjuje tujerodnim učiteljem poučevanje perzijskih otrok. Zlasti otroci drugega in tretjega šolskega leta morajo takoj zapustiti tuje šole. Mnogo mestnih šol je namreč pod vplivom Sovjetov. Dekret je torej v prvi vrsti naperjen proti komunizmu. (School and Society.) II.

Tesnopolis — obvezen predmet.

Z letom 1932./33. je postal tesnopolis obvezen predmet na madžarskih srednjih šolah. Poučuje se v 4. in 5. razredu in sicer dve uri na teden. Eno uro so vzeli moder-

nim, drugo pa klasičnim jezikom. Ministrski odlok pravi, da ni moči v modernem življenju izhajati brez tesnopolisa. (Ceske slovo, 11. avg. 1932.) II.

Učitelj in univerza.

K. Hinkel pravi v listu »Die neue Erziehung« (1922, 783), da še ni dokazano, da bi univerze vzgajale najboljše učitelje. Za pouk in vzgojo je treba učitelju najprej — srca. Kdor ga nima, mu ga tudi univerza ne more dati. Temelj bodoče šote ne bo znanje, ampak razumevanje življenjskih prvin. II.

Lepopolis prihaja zopet na dan.

Londonski mestni svet je dovolil uporabo cele vrste učil za pouk lepopolisa in izdal šolskim vodstvom nalog, naj posvečajo posebno pažnjo lepopolisu. Pisava naj bo enostavna, naj ohrani tradicionalne angleške črke, a naj se lahko čita. Vsakemu človeku koristi lepa pisava. (Times Ed. S. 1932, 374.) II.

Diapozitivni iz papirja.

Znana tvrdka Westermann ljzdana jod leta 1931. v obliki revije zbirke diapozitivov. Izhajajo te zbirke štirikrat na leto, vsaka številka obsega 40 diapozitivov iz raznih strok (prirodopisje, umetnost, gospodarstvo, zemljepisje itd.) Material ni opasen in se ne vname. Barve so lepe, verne. (Mitt. a. d. M. Schuler. 1932, 119) II.

Proti uporabi risalnih desk.

Najtežje prenašajo učenci risalne deske po svetu, zlasti po dežju in po zimi. Zato predlaga »Šolska reforma« (1923, 65), naj se uporabljajo pri risanju le podloge iz lepenske. Prav nič ni treba domačih nalog iz risanja, in če že morajo biti deske, naj se hranijo v šolah. II.

Delo mladoletnih v Zed. državah.

Leta 1921. je delalo še 1.060.858 otrok v starosti od 10—15 let, l. 1930. še 607.118, torej 37% manj. Mladoletni delajo za grešno plačo — nekateri zaslužijo jedva 3 dolarje mesečno. (School and Society.) II.

Geografski slovar poljske države

pripravljajo Poljaki. Obsegal bo kakih 7—8 zvezkov, od katerih bo imel vsak po 48 tisk. pol. Izhajal bo v mesečnih sešitkih od 1. jan. 1934. naprej. Delo mora biti dovršeno do petindvajsetletnice obstoja poljske države. (O. i W. 33, str. 61.) II.

Majhne enorazrednice v Ameriki.

Uradno poročilo državnega pedagoškega urada v Washingtonu poroča, da ima 7 šol v državi Montana le po 1 učenca, 33 šol po 2, 40 šol po 4 in 123 šol le po 5 učencev, (School Life, 1932, 142.) II.

Dr. K. Ozvald, Osnovna psihologija. Spoznavanje drugih in samega sebe. Ljubljana. Slovenska šolska Matica. 1932. Str. 223.

Dvajset let je temu, kar je isti pisatelj izdal kot prvi slovenski učbenik te stroke Psihologijo za srednje šole. Kolik napredek, če primerjamo obe knjigi! Povsod vidimo, da je pisatelj vestno sledil velikemu razmahu te filozofske panoge v zadnjih letih, da je kritično presojal in umno presajal, kar je našel vrednega v tujini, vse pa bogato oplodil z lastnim opazovanjem. Mnogo je premetanega, kar je bilo poprej na kakem drugem mestu, mnogo je izpuščenega, kar je zavzemalo svoj čas širok prostor, razni duševni pojavi so z večjo točnostjo diferencirani in jasneje tolmačeni, tako da je knjiga vsebinsko narasla, pa tudi na notranji vrednosti znatno pridobila.

Pisatelj nima pretenzije, da bi postavljaj kak nebotičnik, ki bi se poln drznih konstrukcij dvigal svojevrstno visoko nad vsem drugim, ljubša mu je solidna stavba po že drugod preizkušenih načelih, toda z domačim gradivom in za domačo porabo. Kot pravi pedagog hoče biti ne nad, temveč sredi realnega življenja, kakor ga živiš in kakor te obdaja, da pred teboj razgrne in tolmači njegove duševne utripe.

Naša duševnost je taka totalnost, da jo lahko od vseh strani motriš in da jo lahko tako ali drugače prerežeš; zato pa tudi očitujejo psihologije vsakojako razvrstitev. Naš pisatelj jo je zasnoval na svoj način: ne gradi je iz prvin (genetično), niti ne razvozlava kompleksov v prvine (analitično), temveč opisuje hkrati vso duševnost, samo da jo motri zaporedoma iz raznih (štirih) plati in to ne v abstraktnih oblikah, temveč v kolikor razni goni gibljejo naše bitje in žitje, v kolikor človek vrednoti in čustvuje, misli in stremi. Najširše se je razpisal o »mislečem človeku«, kjer se med drugim dotika tudi ejdetike in psihotehnike, dočim se Freudov in Adlerjev vpliv pozna iz večjega upoštevanja podzavestne in gonske plati. V vsebinsko tehtnih uvodnih poglavjih nahajamo marsikako dragoceno zrno, dočim zaključuje knjigo opis šestih življenjskih likov, kakor jih je postavil Ed. Spranger.

Morda si bo kateri čitatelj želel kaj več zvedeti o duši, njeni neumrjčnosti, svobodni volji, psihologiji mas, parapsihologiji in drugih problemih, no pisatelj se je namenoma ognil vsakemu koraku v transcendenco.

Tudi jezikovna plat knjige zasluži vse priznanje. Prof. Ozvald je dober stilist in spreten jezikotvorec, zato knjiga ni suhoparna, temveč zanimiva, posejana z rekli narodne modrosti in s citati vseh možnih pisateljev. Pohvaliti je, da za vsako tujko najde domač izraz; nenavadno nam zveni mišljava za Gesinnung, podvaliti za suge-

rirati, tudi ubogljivo in neubogljivo pažnjo bi jaz raje nadomestil s hotno oz. vsiljeno. Predaleč gre morda nazornost, kadar pisatelj kak »duševni utrip na muho vzame« (str. 137.).

V celem bo knjiga dobro služila kot pedagoški priročnik, kakor je namenjena.

Dr. A. Dolar.

Zlatko Špoljar: Prvi razred osnovne šole. Teorija in praksa. V Zagrebu l. 1931., strani 286, cena 50 Din vez.

Drugi razred osnovne šole. Rukovod za šolsku prakso. V Zagrebu, naklada autora, l. 1932, strani 254, cena 50 Din vez.

To sta dve prilično debeli in enotni knjigi o podrobnem šolskem delu v prvem in drugem razredu po načelih in zahtevah delovnošolske didaktike in metodike.

Nimamo sicer namena, da bi se spuščali v podrobno oceno teh dveh knjig, čeprav zaslužita zanimanje strokovnih krogov, pač pa naj samo opozorimo šolske praktike na ti dve deli iz praktične pedagogike. Prva knjiga vsebuje teoretični in praktični del za delo v elementarnem razredu. V teoretičnem delu podaja pisec sistematičen pregled in analizo novejših metod za posamezne predmete in stroke v tem razredu, sklicujoč se na priznane nemške metodike in na lastno izkustvo v tem pravcu. Pravilno poudarja, da bodi neposredni doživljaj važno izhodišče za pouk in sploh za delo v šoli, kajti doživljaj deluje na čustvo in preko čustva na voljo (str. 7). Nadalje zahteva pisec, da mora biti elementarni šolski pouk vsestransko prilagoden duševnemu in telesnemu razvoju otroka, ne pa da bi dušil svobodni razvoj pozitivnih psihofizičnih sil, njihovo smer in akcijo z neprirodnimi sredstvi in metodami stare šole. Za tem naglaša pedagoško značenje strnjene pouka na tej stopnji v obliki tedenskih delovnih življenjskih enot, ki ne presegajo apercepcije otrok. Za izhodišče elementarnega čitanja (Langejeva metoda vokalizacije) in pisanja uporablja veliko tiskano abecedo v zvezi z risanjem in ročnim delom. Zasluga pisca je, da je uvodni teoretični del dovolj pregleden, jasen in stvaren.

Obsirnejši je drugi, praktični del, ki prinaša kronološki red vseh tedenskih delovnih enot in podrobno obravnava predpisane učne snovi v obliki strnjene pouka. Vmes je mnogo pomembnega gradiva, berilnih sestavkov, pesemc, ugank in ilustracij elementarnim učiteljem na izbiro in v pomoč pri pouku. Razumljivo je, da je med tem literarnim drobižem tudi nekaj »mašila«, ki ne sodi na to stopnjo pouka. Preudaren učitelj bo že sam ločil dobro od slabega ali potrebno od nepotrebne.

Druga knjiga je organsko nadaljevanje »Prvega razreda« po vsebini in me-

today elementarne pouka, tako da je učitelju olajšano event. tudi spajanje oddelkov na nižje organizirani šoli. Učna snov je »i u ovoj knjizi poredana tako, da slijedi uza-stopce dječji život kroz školsku godinu, vremenske prilike i ljudske radove, ali, dakako, u idealnom profilu« (iz predgovora). V celoti je obdelanih 40 delovnih tedenskih enot, kakor n. pr.: družina, gozd v jeseni, božični semenj, krojač in čevljar itd. Toda tudi na tem mestu naj poudarimo, kar pravi sam avtor v predgovoru, »da niso ovi primjeri rada namijenjeni, da se jednostavno kupirajo, nego da svaki radi po svom nahodjenju, izbegavajući svaku šablonu i uniformiranost...« Brez te zavesti bi naj nihče ne iskal pomoči v tej knjigi!

Pisec napoveduje tudi »Tretji razred osnovne škole«.

A. F. Silvin.

Dr. Lavo Čermelj: »Nikola Tesla in razvoj elektrotehnike«. Izredno izdanie »Mladinske matice«. Ljubljana 1933. Cena glede na opremo, 26, 32, 36 dinarjev; po prvem maju pribitek 4 dinarje. Strani 88.

»Kajti doba petnajst let od našega osvo-bojenja je še prekratka,« je poudaril pisatelj v članku, ki ga je za priliko izdania naslovne knjižice objavil v »Učiteljskem tovarišu« — »da bi nas bila rešila vseh spon večstoletnega suženjstva... Gospoda in mojstra vidimo le v tujcu... Še vedno se ne zavedamo svoje lastne moči in svoje lastne vrednosti. Premalo poznamo sami sebe in se radi tega preslabo cenimo.«

Globoka ljubezen do mladine in nacionalno-pravni čut sta avtorja napolnila, da nam je na prikopen in poljuden način odkril velikega Ličana — Nikola Teslo. Pred njim je za znanstvene kroge opravil to delo inž. Milan Vidmar; za ostale Jugoslovane in inozemce pa temeljito inž. Slavko Bokšan. Iz uvodoma omenjenega članka bi se dalo posneti, da pripravlja pisatelj nova dela, kar nas navdaja z upanjem, da nam bo predstavil še druge znamenite rojake, tako največjega slovenskega fizika, koroškega Slovenca Josipa Štefana, kateremu je dunajska univerza postavila spomenik v unverzitetnih arkadah, med tem ko se nam bo leta 1935. prav za prav šele rodil in bomo ob tej priliki skušali proslaviti že stoletnico njegovega rojstva! Kje pa je ta in oni? Bošković, Gospodnetić (Markaton de Dominis), Simon Šubić i. dr.? Res, zavidanja vreden narod smo. Kar lahko nam je brez veličin. Koliko jih je, ki so jim ta in podobna imena prazna posoda. Če jih izrečeš s spoštljivo besedo, se naivno, z dolgočasno zavzamejo z znamenitim: »Aja? Glej si!« — Odpustimo jim, ker s tem odpuščamo sebi mnogokaj. V težkih časih se je naporno nad čim čuditi in biti ponosen na drugo nego na debelo listnico.

Zato je toliko pomembnejša kretanja založnice, da je omogočila izdanie lične monografije, ki bo doraščala mladini, pa tu-

di že odraslim pijača narodnega ponosa in kažipot k visokim smotrom uma. Ustoličimo poleg Mihajla Pupina (ki ga je otel pozabe Pavel Brežnik z založbo »Vodnikove družbe«) v našo narodno zavest še svetli lik največjega izmed elektrotehnikov sveta — Jugoslovena Nikola Teslo!

In sedaj knjižica.

»Tebi, mladina, posvečam to knjigo,« pravi pisatelj uvodoma in opredeli svoje stališče: iskreno ljubezen do mladine, ki ji v nadaljnjem predstavi velikega rojaka z namenom, da z njim posredovaje vzbudi ljubezen in dviga zavest pripadnosti k rodu največjih duševnih velikinov, kar je vsekdar mogočna vzmet naroda, ki se hoče povzpeti med vrste širokoplečih sosedov, ki le neradi puste do sebe. V tej plemeniti nameri z večšo, plastično in jezikovno uglajeno besedo razkrije ona gledišča spoznanja elektrike in elektromehanike, ki so dostopna tudi laiku z dobro vsidranimi osnovnimi pojmi elektrike. Končni uspeh knjige je brez dvoma velika formalna in čuvstvena nacionalna oploditev. Ker knjižica apelira na dijake srednjih in meščanskih šol, bo, kakor to pričakujemo od poljudno znanstvene knjige, popolnoma dosegala svoj namen. Tudi učitelju bo v mnogocem zvesta spremljevalka in zato naj ne manjka v nobeni učiteljski knjižnici. Spoznal bo dodobra, da smo Jugoslovani postavili temelje mogočnemu razvoju elektrotehnike in radiofonije. Enostranska papirnata učenost iz šol suženjske dobe mora čim prej v pozabo, da bo nemogoče začuden vzklík, kakršnega sem čul iz ust učenca, ki sem mu dal prečitati knjižico o Tesli: »Čudno, kako malo častimo Jugoslovane v šoli!«

Radi zanimivosti naj navedem, ... »da se je na naši zemlji v domovini lepe Vide prvič začela elektrika uporabljati v praktične svrhe. Se preden je Benjamin Franklin izumil strelodov, so v Devinu že poznali zračno elektriko in jo tudi izkoriščali. Na razvalinah starega gradu Tybein na morskkih pečinah je stal kraški fant na straži in je z zvonjenjem oznanjal bližajočo se nevihto. Nekega dne se je stražnik slučajno s sulico dotaknil železne žice, ki je bila spojena z zvonom v stolpu novega gradu, in v svoje veliko začudenje je zapazil iskro, ki je preskočila od žice na sulico. Redovniki, ki so bivali v gradu, so se zanimali za pojav in spoznali njegovo pravo bistvo. Od tedaj se je stražnik vedno, kadar je pričakoval nevihto, s sulico dotaknil železnega droga, ki so ga bili zabili v zemljo, in če je opazil iskro, je dal znamenje zvonarju v stolpu, da je pravočasno poklical kmeta s polja in ribiča z morja.«

Zanimalo me je, kaj bo sodil o tej knjižici učenec četrtega razreda višje narodne šole. Pripominjam, da sem izbral najbolj nadarjenega, z močnim nagnjenjem do elektrike. Ker se je z zanimanjem poglobil v knji-

go, je brez malega razumel skoro vsa poglavja, ki so razdeljena takole:

Kaj je elektrika? — Električni tok. (Volta). — Indukcija. (Faraday). — Generatorji istosmernega in izmeničnega toka. (Pacioti, Siemens). — Nikola Tesla. — Teslovi mnogofazni toki. — Teslovi visoko frekvenčni toki. — Tesla — ustvaritelj radiotehnike. — Zaključek.

Ogromna, v podrobnosti segajoča snov je zgnetenata na osemdeset strani, a tako razumljivo, da je na ljubo kratkoče trpelo edino prvo poglavje, kjer učenec ni razumel odnosov protona in elektrona, in oddelek o ionih. Vse ostalo, kar ga je morda upehalo, je našel v sledečih poglavjih. V pomoč so mu uspešno služile pojasnjujoče slike (54). Na str. 12. se ni znašel v stavku: »Tekočina bi morala postati pozitivno električna, ker je prejela(!) nekaj pozitivnih ionov od cinka, toda tekočina se o d š k o d u j e (!) na šibkejšem bakru in od l a g a (?) na njem pozitivno elektriko...«. Za poljudni ton bi zadostovalo: da enostavno »odloži«, kar je prejela. — Opredelitev pojmov »tok elektronov« in »električni tok« bi v korist razumevanja bolje izostala.

Kakor je poglavje iz življenjepisa Tesle pristržno napisano — zanimiva je osupljiva sličnost s Pulinovim čuvstvovanjem, odnosi do matere itd. — pa bi pisatelj na str. 38. bolje okrnil drugi odstavek vzgojnemu momentu v prid. Čim izreče, da »Tesla je bil dijak po božji volji,« pove k obilici lepih potez, da »... se ni nikdar pripravljaj za šolo. Rajši se je lovil s svojimi tovariši... stikal po gnezdih in nastavljal pasti... Ko je nekoliko dorastel, je silno rad kvartal... le šolskih knjig se ni nikdar dotaknil. Baje se je celo sramoval, nositi jih v šolo...« Stvar recenzenta je bila, ki bi tu moral črtati. Taki in podobni vzori ne koristijo, pač pa morejo današnji »sportni« mladini postaviti varljive smotere.

Pisatelj je naredil prav, da je v oklepaju dodal tujim imenom fonetično izgovorjavo. Morda bi tu in tam motil kak še ne prekvašen slovenski izraz (?), za priliko n. pr. »ponor« mesto izliv, iztok i. pod. Toda to je dlakocepstvo nad prikupnim delom, ki zaradi odličnih kakovosti sodi na znanstveno polico tvorno usmerjenega sodobnega človeka.

Oprema očituje stremljenje MM, nuditi najboljše za skromno ceno. Naslovno stran je okusno izdelala za vse porabni Milko Bambič Delo lepega in razkošnega tiska krasi celostranska naslovna slika velikega rojaka.

Ko sem prečital pričujočo knjižico (po vsebini odtehta knjigo), sem pogledal v slovenski slovar. In tam sem našel sledeče: »Tesla Nikola (1856 —), hrvaški elektrotehnik, živi v USA«. V dodatku sem pa slučajno staknil popravek: »Tesla N. je Srb«. Sapienti sat.

Tudi kritik si misli še kaj poleg, če podpiše, kar trdi nekje inž. Milan Vidmar: »Še danes nismo čisto zreli za Teslo.« Hvala Bogu, dozorevamo! Arnošt Adamič.

E. L. Gangl: Mladi sokolski, rod. Založba Jugoslovenske sokolske Maticice v Ljubljani, Prosvetni odbor Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije odobril z razpisom od 16. febr. 1933, br. VIII/2. S slikami okrasil Ivo Erbežnik. Cena 20 Din. Strani 80.

Ze zunanost knjige je zelo privlačna. Lepo vezana v rdeče platnice se bo zelo prikupila naši mladini. Predstavlja nam zbirko pesmi našega največjega sokolskega pesnika, br. E. Gangla. Te pesmi, v katerih avtor lahko umljivo in nazorno razlaga sokolsko idejo in življenje v lepi vezani besedi, bodo zelo uporabne za različne deklamacije. Nekatere pesmi te zbirke so izšle že v »Naši Radosti« raznih letnikov. V pričujoči knjigi jih je avtor deloma izpilil in popravil. Knjiga je primerna za darilo, uporabljali pa jo bomo tudi v učnem jeziku in šolskih knjižnicah. Fr. Čiček.

E. L. Gangl: V sokolskem krogu. Založba Jugoslovenske sokolske Maticice v Ljubljani, Prosvetni odbor Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije odobril z razpisom od 11. februarja 1933, br. VIII/1. Jugoslovenskemu sokolskemu naraščaju na pot v življenje. Strani 30, cena samo 2 Din.

Drobna knjižica z zlatimi nauki. Namenjena je sokolskemu naraščaju ob priliki 70 letnice »Južnega Sokola« v Ljubljani. Ta knjižica naj pride v roke vsakemu pripadniku Sokolstva kakor tudi učiteljsstvu in deci. Pisana je za naraščaj. Vendar je sokolski program tako točno, umljivo in na kratko orisan, da jo s pridom lahko čitajo stari in mladi. Pravi poetični biser je med drugimi sokolska molitev. Fr. Čiček.

E. L. Gangl: Sokolski spevi. Založba Jugoslovenske sokolske Maticice, Ljubljana. Prosvetni odbor Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije odobril z razpisom z dne 12. marca 1933, br. VIII/96. Cena 30 Din, strani 120.

Delo je posvečeno vsem borcem za sokolske ideale bratstva in svobode ter obsega razne pesnitve, v katerih se jasno zrcali sokolski pokret in ožarja čista sokolska misel. Krepka in sočna je na primer »Pesem sokolske mladine«, ki ji je začrtan cilj »Naprej, navzgor gre naša pot«, ali v »Pesmi južnih Sokolov« ... v Sokolstvu kujemo sveto vez med hčerami in sinovi Slovanstva!« Pesnitev »Sokoli konjeniki«, ki ima posebno idejno jednat konec »Sokoli na ščitu domovino neso«, je bila objavljena v vidovdanski številki »Sokolskega Glasnika« l. 1932. Knjiga je okusno vezana v rdeče platnice z naslovno sliko »Guslar in sokol« ter bo dika našim šolskim in drugim knjižnicam. S pridom jo bomo uporabljali tudi na višji stopnji za razne deklamacije.

Fr. Čiček.

Ali že imate potrebna učila?

Preparate in zbirke za prirodopis, tehnološke zbirke, fizikalne aparate, steklovino in kemikalije za pouk iz kemije, zemljevide, stenske slike za vse predmete, galerijo naših velmož, zbirko slik zgodovinskih osebnosti in še mnogo drugega dobite pri nas.

*Ali že prejimate
brezplačno naše
»Objave«?*

Ako še ne, nam takoj pišite!

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Francišškanska 6

Maribor
Tyrševa 44

LEPE KNJIGE, PRAVE TISKOVINE, DOBRE ŠOLSKE IN PISARNIŠKE POTREBŠČINE

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in hoče doseči uspeh.

**ALISTE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM!**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski zadugi na naslov:

KNJIGARNA

UČITELJSKE TISKARNE

LJUBLJANA
FRANČIŠKANSKA 6

MARIBOR
TYRŠEVA 44